

האגודה לזכויות האזרח בישראל
באמצעות ב"כ עוה"ד ניצן אילני ואח'
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל

ה ע ו ת ר ת

- נ ג ד -

משטרת ישראל

על ידי פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
שדרות וולפסון 2, קריית הממשלה ע"ש דוד בן-גוריון
ירושלים, ת"ד 49029, מיקוד 9149001
טלפון: 073-3925590, פקס: 02-6467011

ה מ ש י ב ה

דוא"ל: HCI-Dep@justice.gov.il

תגובה מקדמית מטעם המשיבה

1. בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד (כב' השופטת ד' ברק ארז) מיום 18.9.25, ולקראת הדיון הקבוע בעתירה, מוגשת בזאת תגובה מקדמית לעתירה מטעם המשיבה.
2. עניינה של העתירה בשימוש שעושה המשיבה ביחידת הפרשים במשטרת ישראל כאמצעי לפיזור הפגנות ואירועי מחאה.
3. במסגרת העתירה מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא מלפניו צו על-תנאי המורה למשיבה ליתן טעם:

"א. מדוע לא תחדל משימוש בפרשים כאמצעי לפיזור הפגנות ואירועי מחאה;
ב. לחלופין, מדוע לא תתקן את נהליה הנוגעים לשימוש בפרשים באופן שיבטיח את בטיחות המפגינים ויגן על זכויותיהם לשלמות הגוף, לביטחון אישי, לכבוד האדם ולחופש ביטוי ומחאה, כדלקמן:
1. תקבע מחדש את ההוראה המתנה את השימוש בפרשים לפיזור הפגנות בכך שלמפגינים ישנה אפשרות מילוט ואין באזור מכשולים העשויים למנוע מהם להתפזר או לגרום לפגיעתם (סעיף 4.4(ב)(י)8) לנוהל אג"מ מספר 220.013.01, "הוראות בטיחות בהפעלת סוסים ובמבצע", אשר בוטל (להלן: **נוהל הוראות הבטיחות שבוטל או נוהל הוראות הבטיחות**));

2. תקבע מחדש את ההוראה האוסרת על השימוש בפרשים לפיזור הפגנות במקביל לאמצעים אחרים (סעיף 4.4(ז)(3) לנוהל אג"מ מספר 220.013.06, "נוהל הפעלה מבצעית של יחידות הפרשים", אשר בוטל (להלן: הנוהל המבצעי שבוטל)), ותתקן בהתאם את סעיף 4.4(ב)(5) לנוהל אג"מ מספר 220.013.01, "הפעלה מבצעית יחידת הפרשים" (להלן: הנוהל המבצעי);
3. תאסור על השימוש במושכות להצלפה במפגינים, ותתקן בהתאם את סעיף 1.4 לנוהל המבצעי;
4. תצמצם את שיקול הדעת המוענק לפרש בשטח באשר לשימוש באלה כלפי מפגינים, תצמצם את הנסיבות בגינן מותר השימוש באלה ותחמיר את מגבלות השימוש בה, ותתקן בהתאם את סעיפים 4.4(5), 4.4(7), ו-4.4(10) ו-4.4(11)(א) לנוהל המבצעי;
5. תתקן את חובת הדיווח הקבועה בסעיף 4.4(8) לנוהל המבצעי כך שזו תחול בכל מקרה של שימוש בפרשים לפיזור הפגנות, תחייב העברת דיווחים אודות פציעת מפגינים ואזרחים ומקרים חריגים נוספים לדרגים בכירים, וכן תתקן את החובה לבצע תחקיר פנימי הקבועה בסעיף 4.4(ח)(2) לנוהל המבצעי כך שזו תחול בכל מקרה של פגיעה במפגין או באזרח."

4. לעמדת המשיבה דין העתירה להידחות בהיעדר עילה להתערבות שיפוטית בפעולות משטרת ישראל לאכיפה ושמירה על הסדר הציבורי, ובכלל זה בשימוש שעושה המשטרה באמצעי הפרשים. כפי שיפורט להלן, לצד תפקידה להבטיח את חופש ההפגנה, אמונה משטרת ישראל על שמירת הסדר הציבורי, שלום הציבור וביטחוננו. לשם מילוי תפקידה, מפעילה משטרת ישראל מגוון אמצעים באמצעותם היא שומרת על הסדר הציבורי בהתאם לצורך המבצעי ולחומרת הפרות הסדר, והכל בהתאם לנהלי משטרת ישראל ולהוראות החוק. בין אמצעים אלה, עושה משטרת ישראל שימוש אף בפרשים. המדובר באמצעי **יעיל ומידתי**, המאפשר למשטרה לבצע את תפקידה בשמירה על הסדר הציבורי באירועי הפרת סדר המתאפיינים בהתנגדות אלימה כלפי כוחות המשטרה ואי ציות להוראות, באופן שעלול להוביל לחבלות גוף ונזק לרכוש וכאשר קיים חשש ממשי לחסימת צירים חיוניים או חסימת גישה למוסדות שלטון מרכזיים.

5. בפתח הדברים נציין כי הנהלים המסדירים את השימוש באמצעי הפרשים עברו תיקוף מחדש ועודכנו בשנים האחרונות בהתאם **לצרכים המבצעיים העדכניים**, על רקע ניסיון מבצעי שהצטבר במהלך השנים, וכחלק מהליך ריענון ותיקוף של כלל נהלי אגף המבצעים במשטרת ישראל. נהלי המשטרה המסדירים את אופן פעולת הפרשים, נועדו בין היתר להנחות כללי הפעלה של הפרשים, וכן להסדיר את סוגי המשימות על פי עקרונות מבצעיים ומקצועיים, תוך מתן דגש לכללי בטיחות.

6. המשיבה תטען כי אין כל מקום להיענות לבקשת העותרת להורות למשטרה להימנע משימוש באחד מן האמצעים העומדים לרשותה בהתאם לנהליה בטיפול באירועי הפרות סדר. משמעותה של הבקשה כי בית המשפט הנכבד יתערב בהתנהלות המבצעית ובשיקול הדעת המקצועי של המשטרה, תוך נטילת כלים מבצעיים משמעותיים העומדים לרשות המשטרה הקבועים בנהליה. זאת, כאשר לעמדת המשיבה, השימוש בפרשים נעשה לתכלית ראויה ובאופן מידתי בהתאם לנהלים ולצרכיה

המבצעיים של המשטרה, לאחר בחינת מאפייני הפרת הסדר הספציפית בה שוקלים לעשות שימוש באמצעי זה ובהתאם להחלטת הגורם המוסמך. משכך, לעמדת המשיבה יש לדחות גם את בקשת העותרת כי בית המשפט הנכבד יתערב בהוראות נהלי המשטרה העדכניים המסדירים את עבודת הפרשים ואופן הפעלתם. המשיבה תטען כי העדכון והתיקוף של הנהלים, התבצע על בסיס שיקולים מקצועיים ומבצעיים ענייניים, וכי הנהלים מעגנים מנגנונים ברורים המבטיחים הפעלה מדורגת, מבוקרת ומידתית של הפרשים, בהתאם לנסיבות כל מקרה ומקרה וכן מנגנוני דיווח, ועל כן אין עילה להתערבות שיפוטית בהוראותיהם.

הכול כפי שיפורט להלן.

א. תשתית נורמטיבית

7. משטרת ישראל מחויבת לשמירה והגנה על חופש הביטוי וזכות המחאה, שהן מזכויות היסוד של המשטר הדמוקרטי. לצד זאת, אמונה המשטרה על שמירת הסדר הציבורי ושמירה על בטחון הנפש והרכוש, כפי שנקבע בסעיף 3 לפקודת המשטרה [נוסח חדש], התשל"א-1971 (להלן: **פקודת המשטרה**). בהתאם, נדרשת המשטרה לנקוט בפעולות שתכליתן שמירה על הסדר הציבורי וכן הגנה על זכויות יסוד אחרות, תוך עריכת האיזונים הנדרשים. נזכיר כי זכות ההפגנה ככל זכות יסוד, אינה זכות מוחלטת וניתן לפגוע בה כדי לשמור על זכויות חוקתיות אחרות (כגון חופש התנועה), וכן, כדי לשמור על הסדר הציבורי, שלום הציבור ובטחונו (ראו: בג"ץ 2979/05 **מועצת יש"ע נ' השר לביטחון פנים** (27.3.05)).

8. לצורך מילוי תפקידיה, הוקנתה למשטרה הסמכות להורות על פיזור התקהלות המפרה את השלום והסדר הציבורי ומסכנת את ביטחון הציבור, וככל הנדרש גם תוך שימוש בכוח (סעיפים 3 ו-5 לפקודת המשטרה; סעיפים 151-157 לחוק העונשין, התשל"ז-1977). פעילות המשטרה להתמודדות עם אירועי הפרות סדר נעשית בהתאם לנהלים המפרטים את עקרונות הטיפול המשטירתי, הכללים המנחים והמענה המבצעי שניתן על ידי המשטרה באירועים אלו. כך, פעילות המשטרה להתמודדות עם אירועי הפרות סדר נעשית בהתאם ל**נוהל הטיפול המשטירתי בהפרות סדר** מס' 220.010.10 (להלן: **נוהל טיפול בהפס"ד**), המפרט את עקרונות הטיפול המשטירתי, הכללים המנחים והמענה המבצעי שניתן על ידי המשטרה באירועים אלה.

נוהל טיפול בהפס"ד מצורף ומסומן **מש/1**.

9. בהתאם, משטרת ישראל, מפעילה מגוון אמצעים באמצעותם היא שומרת על הסדר הציבורי, כאשר ההחלטה האם לעשות שימוש באמצעים לצורך פיזור הפרת סדר כמו גם ההחלטה באילו אמצעים להשתמש, מתקבלת בהתאם לנהלי המשטרה ועל פי נסיבות העניין, לרבות חומרת הפרת הסדר, משכה, מיקומה וכן הצורך לצמצם את החיכוך בין השוטרים לבין מפרי הסדר, במטרה להפחית את מספר הנפגעים.

10. כחלק מאותם אמצעים עושה משטרת ישראל שימוש גם בפרשים. אמצעי זה משתלב במדרג האמצעיים המשטרתיים, ונועד לאפשר שליטה במרחב, פיזור התקהלות בלתי חוקית או מניעת הפרת סדר, תוך צמצום חיכוך ישיר ואלים בין שוטרים למפגינים.

11. יובהר כבר עתה, כי בהתאם לנוהל הפעלת אמצעים באירועי הפרות סדר מס' 220.010.11 (להלן: **נוהל הפעלת אמצעים בהפס"ד**) השימוש באמצעי הפרשים לפיזור הפרות סדר, ייעשה רק במקרים של הפרות סדר ממדרג ג', המוגדר כדלקמן:

"מדרג ג' – הפרת הסדר הציבורי ואי ציות להוראות המשטרה תוך התנגדות אלימה:
הפגנות הכרוכות בהתנגדות אלימה תוך אי ציות להוראות השוטרים הניתנות לצורך שמירה על שלום הציבור והסדר הציבורי שמתקיים בהם אחד מאלה:

- א. המפגינים מתנגדים באלימות לפעולות המשטרה לפיזור ההפגנה, באופן העלול לגרום לחבלות בגוף או נזק לרכוש;
- ב. המפגינים מתנהגים באלימות בהיקף נרחב כלפי הכוח המשטירתי הפועל לפיזור ההפגנה
- ג. המפגינים מתנהגים באלימות כלפי הציבור, באופן העלול לגרום לחבלות בגוף או לנזק לרכוש.
- ד. המפגינים מתנגדים באלימות לפעולות השוטרים לפיזור ההפגנה, וקיים חשש ממשי לחסימת צירים חיוניים ו/או חסימת גישה למוסדות שלטון מרכזיים."

12. **היינו, השימוש בפרשים ייעשה רק במקרים של אירועי הפרת סדר ציבורי העולים כדי התנגדות אלימה כלפי כוחות המשטרה או הציבור ואי ציות להוראות המשטרה, באופן העלול לגרום לחבלות בגוף ונזק לרכוש.** לצד הפעלת אמצעי הפרשים, באירועים אלה, ישנה סמכות לשימוש גם באמצעים נוספים, לרבות מכת"ז, מערכת אקוסטית "צעקה", רימוני הלם, מכת"ז המכיל צבע ובואש. זאת, **כאשר בחירת האמצעי ניתנת לשיקול דעת הגורם המוסמך בהתאם למאפייני האירוע.**

13. כמו כן, בהתאמה לקבוע בנוהל הפעלת אמצעים בהפס"ד, השימוש באמצעי הפרשים כפוף לאישור הגורם המוסמך - מפקד מרחב, מפקד תחנה בדרגת נצי"מ או מפקד מפקדה משימתית. על המפקד המוסמך לשקול, בין היתר, את הנסיבות הקונקרטיות של האירוע בהתחשב במיקומו, חשיבותו של הציר שנחסם, מספר המשתתפים, מספר המוקדים בהם מתרחשת הפרת סדר, האלימות הנלווית להפרות הסדר, הפגיעה בציבור וכדומה.

נוהל הפעלת אמצעים בהפס"ד מצורף ומסומן **מש/2**.

14. עבודת הסוסים והפרשים במשטרת ישראל מחולקת לחמישה סוגי משימות: בטחון שוטף, איתור נעדרים, טקסים, אירועים למען הקהילה, וטיפול בהפרות סדר. אופן השימוש באמצעי הפרשים בשגרה ובפעילות מבצעית מוסדר בנהלים ייעודיים, נוהל אג"מ 220.013.01 "הפעלה מבצעית יחידת הפרשים" (להלן: **נוהל פעילות מבצעית**); ונוהל אג"מ 220.013.02 "שגרה ביחידת הפרשים" (להלן: **נוהל שגרה**), נוסף על הנהלים העוסקים בטיפול בהפרות סדר.

15. בנהלי המשטרה האמורים נקבע, בין היתר, כי פרשים לא יופעלו נגד מפגינים יושבים או שוכבים; כי במהלך פיזור מפגינים או מעבר בתוך המון או בלימת תהלוכה – רשאי פרש לבוא במגע בין מפגין לגוף הסוס רק לאחר שקיבל אישור מפקד כוח הפרשים באירוע; כי פרשים יופעלו לפני הפעלת מכת"ז כדי למנוע החלקת פרשים, או לחלופין ניתן לבצע חלוקת גזרות הפעלה בין הפרשים והמכת"ז ולהפעילם במקביל; וכי הפעלת פרשים תיעשה תוך נקיטת כללי בטיחות ואמצעי זהירות המתחייבים לשם מניעת סיכון מיותר.

16. יצוין, כי נוהל פעילות מבצעית ונוהל שיגרה פורסמו בספטמבר 2023 וביוני 2025, לאחר שנהלי משטרת ישראל הקודמים אשר הסדירו את פעולת הפרשים עברו תיקוף מחדש ועודכנו בהתאם לצרכים המבצעיים והמקצועיים ולעבודת המשטרה, כחלק מהליך ריענון ותיקוף של כלל נהלי אגף המבצעים במשטרת ישראל. נהלים אלה ביטלו את הנהלים שקדמו להם, ואיגדו נושאים שהוסדרו קודם לכן במספר נהלים לשני נהלים מרכזיים. להלן פירוט בתמצית לגבי הנהלים העדכניים המסדירים את פעולת הפרשים:

א. **נוהל פעילות מבצעית** – נוהל זה עוסק בהפעלה מבצעית של יחידת הפרשים והוא קובע ומסדיר את תחומי האחריות בהפעלת פרשים בפעילות מבצעית. הנוהל קובע מהם סוגי הפעילות המבצעית בהם תשתתף יחידת הפרשים ובהן משימות בטחון שוטף, איתור נעדרים, טקסים ואירועים ממלכתיים, אירועים למען הקהילה ואירועי הפרות סדר או הפגנות ומחאות (סעיף 4.ב(5) לנוהל).

17. אשר לאירועי הפרות סדר והפגנות נקבע כאמור כי שימוש ביחידת הפרשים יעשה רק לאחר שההפגנה הוכרזה כבלתי חוקית על ידי מפקד מוסמך ועל פי טבלת המדרגים הקבועה בנוהל הפעלת אמצעים בהפס"ד. כן נקבע בנוהל פעילות מבצעית כי רמת המיגון של הפרשים והסוסים תיקבע בהתאם לאיום שהוצג על ידי המודיעין ועל פי שיקול דעת מפקד כוח הפרשים באירוע; כי פרשים לא יופעלו נגד מפגינים יושבים או שוכבים, כי במהלך פיזור מפגינים או מעבר בתוך המון או בלימת תהלוכה – רשאי פרש לבוא במגע בין מפגין לגוף הסוס רק לאחר שקיבל אישור מפקד כוח הפרשים באירוע, כי פרשים יופעלו לפני הפעלת מכת"ז כדי למנוע החלקת פרשים, או לחלופין ניתן לבצע חלוקת גזרות הפעלה בין הפרשים והמכת"ז ולהפעילם במקביל, וכי הפעלת פרשים תיעשה תוך נקיטת כללי בטיחות ואמצעי זהירות המתחייבים לשם מניעת סיכון מיותר.

בתוך כך, נוהל פעילות מבצעית קובע כי הפרש יהיה רשאי להשתמש גם באלת פרשים או ביתרת מושכה (כמפורט בנוהל, יתרת מושכה היא האמצעי הזמין ביותר להגנה עצמית עבור הפרש, היות והוא אוזו בה בידו בכל עת), וזאת לפי שיקול דעתו ורק במצב בו מתקיימים התרחישים המפורטים בנוהל, ובהתאם למגבלות הקבועות בנהלים. המקרים שבהם ניתן לעשות שימוש באלה או יתרת מושכה הם הגנה עצמית הנובעת מתקיפה של פרש או סוס; מניעת איבוד שליטה על הסוס במקרים בהם יש ניסיון לגעת בסוס או להפיל את הפרש וקיים חשש שהפרש לא יוכל לשלוט בסוס. לצד זאת, נקבע בנוהל, כי בכל שימוש באמצעים האמורים יש לעדכן את מפקד כוח הפרשים באירוע ומפקד היחידה, וכן לתעד את האירוע בדו"ח פעולה (סעיף 1.4 ו-11(1) לנוהל).

בנוסף, קובע נוהל פעילות מבצעית כי בכל אירוע חריג כמפורט בנוהל, בין אם הפעולה המבצעית צלחה ובין אם לאו, לרבות כל אירוע של פגיעת פרש או סוס, התנהגות חריגה של סוס באימון או בפעילות מבצעית וכן פגיעה במפגין או אזרח שלא במהלך פיזור – יבוצע תחקיר מקצועי או בטיחותי על-ידי מפקד יחידת הפרשים וכי התחקירים יועברו לקצין פרשים ארצי להתייחסות והעברת המידע ליתר היחידות לצרכי למידה רוחבית (4.ח.3) לנוהל).

נוהל פעילות מבצעית מצורף ומסומן מש/3.

ב. כאמור לעיל, לצד נוהל פעילות מבצעית, קיים נוהל השגרה הקובע ומסדיר את תחומי האחריות ואת שגרת העבודה של הפרשים והמטפלים בסוסים שביחידות הפרשים של משטרת ישראל. בתוך כך, נוהל השגרה מסדיר את הפעילות השגרית היום יומית ביחידת הפרשים ומטרתו להתוות כללים מקצועיים לאימון והכשרת הסוסים והפרשים, לצורך טיפול שוטף בסוסים ובציוד ולביצוע פיקוח ובקרה על שלומם ובריאותם של הסוסים (בעניין זה ראו פירוט במסגרת תגובת המדינה בבג"ץ 52836-11-24).

נוהל השגרה מצורף ומסומן מש/4.

18. כמו כן, קיים אוגדן הוראות בטיחות לפעילות מבצעית (עודכן לאחרונה ביום 25.9.24), המרכז בתוכו את ההוראות ודגשי הבטיחות המרכזיים בעבודת הפרש בפעילותו המבצעית, שעניינו, בין היתר, בדגשי בטיחות שמטרתם להימנע מפגיעה באזרחים, סוסים וכוחות משטרה העובדים עמם. אוגדן זה הוא לשימוש פנימי בלבד. בשל סיווגו הוא לא מפורסם לציבור על מנת שלא לחשוף אמצעים ושיטות עבודה.

ב. רקע עובדתי

19. במסגרת תפקידיה כאמונה על שמירת הסדר הציבורי, המשטרה מתמודדת מדי יום עם אירועים שונים של הפרות סדר, שמקורם פעמים רבות במחאות הנערכות בניגוד לתנאים הנקבעים על ידי המשטרה במסגרת סמכותה לפי פקודת המשטרה, לרבות התנהגות בניגוד להנחיות הניתנות למשתתפים בזמן אמת.

20. בהקשר זה יצוין, כי בשנים האחרונות, מתמודדת המשטרה עם הפרות סדר, בהיקפים נרחבים. חלק מאותן הפגנות הופכות להפרות סדר אלימות אשר מתאפיינות בחסימת כבישים בצירים מרכזיים וצירים ראשיים למשך מספר שעות; שיבוש כבד של שגרת החיים של כלל הציבור תוך יצירת פקקי ענק כתוצאה מחסימות הצירים; אי ציות מתמשך להוראות המשטרה, וחוסר היענות לקריאות פיזור ההפגנה גם לאחר הודעה על כוונה להשתמש באמצעים; פגיעות ברכוש (לדוגמה שריפת פחי אשפה, פגיעה בתחבורה ציבורית, נזק לניידות המשטרה); ותקיפות מילוליות ופיזיות של שוטרים.

21. הפרות סדר אלו מתרחשות במהירות רבה ומהוות סכנה חמורה לציבור בכללותו כמו גם למפרי הסדר עצמם. כך, קיים סיכון להימחצות ההמון הרב המשתתף באירועים אלו, בצפיפות קשה בעקבות מספר המפגינים, וכן סיכון לאירוע דריסה או לתאונת דרכים. הפרות הסדר המלוות בחסימת צירים מרכזיים יוצרות סיכון חמור במקרה של אירוע חירום, לאור חסימת המעבר לרכבי ביטחון, חירום והצלה (כב"ה, מד"א וכד'). הפרות סדר אלה אף גורמות פגיעה מהותית בשגרת החיים של התושבים וכלל הציבור ואף נזק כלכלי משמעותי בשל פקקי הענק הנובעים מחסימות הצירים לשעות ארוכות.

כמו כן, באותן הפרות סדר, ישנם לא פעם עימותים בין קבוצות שונות, והדבר אף עלול להגיע לקטטות המוניות ואירועי אלימות אחרים אשר הם כשלעצמם מסכנים את ביטחון הציבור ומחייבים טיפול משטרתי, ובכלל זה הקצאת כוחות ומשאבים.

22. נשוב ונבהיר כי המשטרה, לא מגבילה אירועי מחאה והיא פועלת להפסקת אירוע מסוג זה רק במקום ובשלב בו הופכת המחאה להפרת סדר ונגרמת פגיעה חמורה לביטחון הציבור. בתוך כך, ההחלטה האם לעשות שימוש באמצעים אגב פיזור הפרת סדר כמו גם ההחלטה באילו אמצעים להשתמש, מתקבלת בהתאם לנהלי המשטרה שצוינו לעיל ובהתאם לשיקול הדעת המקצועי על פי נסיבות העניין. שימוש בכוח ובאמצעים השונים נעשה כאמור על פי מדרג, רק כאשר אין דרך אחרת לבצע פיזור אפקטיבי של המשתתפים וכאשר הפרת הסדר פוגעת משמעותית בסדר הציבורי.

23. יודגש, כי השימוש באמצעים נעשה ככלל לאחר פרק זמן סביר בו ההפגנה "מוכלת" על ידי המשטרה ומוצו כלל האפשרויות לפיזור ללא שימוש באמצעים כגון פעולות הידברות, כריזה להתפזר וכדומה.

24. בהתאם לנהלים אשר פורטו לעיל, השימוש בפרשים נעשה באופן מידתי ומבוקר, לאחר בחינת מאפייני הפרת הסדר הספציפית בה שוקלים לעשות שימוש באמצעי זה ובהתאם לצורך המבצעי כפי שנקבע על ידי הגורם המוסמך. במסגרת מאפיינים אלה, נבחנים בין היתר, היקף הפרת הסדר, עוצמת האלימות, מיקום הפרת הסדר, צירי התנועה שנחסמים וחיוניותם, כל זאת כאמור רק לאחר שנמצא כי מפרי הסדר לא נשמעו להנחיות המשטרה.

25. במשטרת ישראל פועלות ארבע יחידות פרשים במחוזות צפון, ירושלים, תל אביב ודרום, ובהן פועלים כ-70 סוסים נכון לעת הזו. במהלך השנים 2010-2017 החל הליך מדורג של הכנסת גזע חדש של סוסים מסוג פריזיאן למערך בעלי החיים במשטרת ישראל. סוסים אלה הם מגזע הולנדי "בעלי דם קר". מדובר בסוסים גדולים ומאסיביים המאופיינים באדישות, מזג רגוע ויכולת הסתגלות בקלות רבה למצבי לחץ, רעש והסחות דעת. סוסים אלה ידועים בחוסן פיזי רב ובעלי טמפרמנט נמוך. בשל מאפיינים אלו נבחר גזע זה לשימוש בעבודת המשטרה, כאשר קודם לכן נעשה שימוש בגזע מסוג אחר, כפי שיורחב בהמשך.

19. הפעלת סוסים כאמצעי בידי גורמי אכיפת החוק לביצוע פעולות שיטוריות הינה פרקטיקה נהוגה ומוכרת בקרב משטרות במדינות רבות בעולם. אף השימוש בגזע פריז'אן אשר כאמור הוא גזע הסוסים אשר נעשה בו שימוש במשטרת ישראל, נפוץ בעבודה משטרתית ברחבי העולם. כך למשל, משטרות בהולנד, מקסיקו, ארצות הברית וקנדה עושות שימוש בסוסים מגזע זה.

26. הסוסים בהם משטרת ישראל עושה שימוש עוברים הליך איתור קפדני טרם רכישתם והם נבחנים עוד במסגרת הליך האיתור, במבחנים שמטרתם לבחון את יכולתם לבצע משימות שיטור, כמו גם את סבילותם ועמידותם במצבי רעש והתמודדות מול בני אדם. רק הסוסים העומדים בהליך הבחינה נקלטים על ידי המשטרה.

27. עם הגעת הסוסים ארצה וטרם התחלת הליך האילוף, עוברים הסוסים במשך מספר שבועות הסתגלות לשינויים הסביבתיים (מזון, אקלים, וכו'). רק לאחר ששלב ההסתגלות מסתיים, מתחיל שלב האילוף אשר נמשך כשנה, במהלכו מרגילים באופן איטי ומבוקר את הסוסים לפעילויות המשטרה. בשלב האילוף הסוסים לא לוקחים חלק בפעילות מבצעית וכל האילוף נעשה בשטח סטרילי – קרי: במגרש רכיבה ביחידת הפרשים, ולא בשטח.

השתלשלות האירועים עובר להגשת העתירה

28. ביום 18.12.24 פנתה העותרת במכתב למפכ"ל וליועמ"ש המשיבה. בפניה העלתה העותרת את טענותיה כנגד השימוש המשטירתי בפרשים. בתוך כך, העלתה העותרת טענות על כך שבמסגרת הנהלים העדכניים אין הוראה האוסרת על השימוש בפרשים כאשר למפגינים אין נתיב מילוט; על השימוש באלה וביתרת המושכות, על השימוש בפרשים במקביל לאמצעים אחרים, ועל השינויים שנערכו בחובת הדיווח.

העתק פניית העותרת מיום 18.12.24 צורף כנספח 11/ע לעתירה.

29. ביום 2.1.25 התקבל מענה מטעם הייעוץ המשפטי במשיבה. במענה זה הובהר כי השימוש בסוסים ובפרשים במהלך הפגנות נעשה בצורה שקולה ומידתית ובהתאם למדרגים שנקבעו בנהלים. כן הובהר כי השינויים שבוצעו בנהלים בוצעו לאור היותם של הנהלים הקודמים נהלים ישנים ולא רלוונטיים ולכן היה קיים הכרח לעדכנם לצרכים המבצעיים כיום.

במסגרת המענה דחתה המשיבה את טענות העותרת ביחס לשינויים שנערכו בנהלים, תוך שניתן מענה תמציתי ביחס לכל אחת מטענות העותרת בעניין זה.

העתק מענה המשיבה מיום 2.1.25 צורף כנספח 12/ע לעתירה.

30. לשלמות התמונה יצוין כי ביום 21.11.24 הוגשה עתירה כנגד השימוש שעושה המשטרה בסוסים כאמצעי לשיטור ולפיזור הפגנות (בג"ץ 52836-11-24 **תנו לחיות לחיות נ' משטרת ישראל**) (להלן: **עתירת תנו לחיות לחיות**).

במסגרת עתירת תנו לחיות לחיות מתבקש בית המשפט הנכבד להורות למשטרת ישראל לחדול משימוש בסוסים לביצוע פעולות שיטור ופיזור הפגנות ואירועי מחאה, ולחלופין, לתקן את נהליה בהיבטי רווחתם של הסוסים.

31. ביום 25.5.25 הוגשה תגובת המשיבה, במסגרת זו פורטה עמדת המשיבה כי הפעלתם המבצעית של סוסים במסגרת פעילותה של המשטרה לשמירה על הסדר הציבורי, ובכלל זה באירועי הפרת סדר והפגנות, היא פעילות הנעשית לתכלית ראויה, בהיקף מוגבל, לאחר הליכי מיון והכשרה מקיפים אשר נועדו להבטיח את התאמתו ובשלותו של הסוס למשימה. לצד זאת, הובהר כי המשיבה משקיעה מאמצים רבים בהבטחת שלומם ורווחתם של הסוסים, בטיפול מסור, פיקוח ובקרה, המוסדרים גם בנהלי המשטרה. בהמשך לכך, ביום 20.7.25, עדכנה המשיבה בדבר פרסום נוהל 220.013.01 "הפעלה מבצעית יחידת הפרשים" העדכני, ועל כך שבמסגרתו תוקנו שעות העסקה של הסוסים, וכן הוסף סעיף העוסק בשימוש ותייעוד במצלמת פרש המחייב תיעוד במצבים מסוימים.

32. ביום 18.8.25 הוגשה העתירה שבנדון. בהמשך, לבקשת העותרת ובהיעדר התנגדות מטעם המשיבה, נקבע בהחלטת בית המשפט הנכבד מיום 16.2.26, כי העתירה שבנדון תישמע באותו מועד ובפני אותו הרכב עם עתירת תנו לחיות לחיות.

ג. עמדת המשיבה

33. לעמדת המשיבה דין העתירה להידחות בהיעדר עילה להתערבות שיפוטית ולמתן הסעדים המבוקשים בה.

נחיצות השימוש בפרשים במשטרה

34. המשיבה תטען כי בנסיבות העניין אין כל מקום להורות על מניעה או איסור על שימוש באמצעי הפרשים העומד לרשות המשטרה וכי הפעלתו מוסדרת וקבועה בנהלים כנדרש. מדובר בבקשה להתערבות במדיניות האכיפה של המשטרה ובשיקול הדעת המקצועי, תוך נטילת כלים מבצעיים אשר בשימוש המשטרה, ללא הצדקה ממשית, כך שדין בקשת העותרת להידחות בהיעדר עילה להתערבות שיפוטית.

35. כפי שצוין לעיל, תפקידה של המשטרה הקבוע בחוק, הוא שמירה על הסדר הציבורי ועל בטחון הנפש והרכוש. בהתאם, מחויבת המשטרה לפעול באירועים בהם ישנו חשש לפגיעה בביטחון הציבור ופגיעה בסדר הציבורי, לא כל שכן כאשר ישנה סכנה לציבור הרחב, לנפש או לרכוש. מתוקף תפקידה, על המשטרה לפעול גם כאשר מתקיימות הפגנות, מחאות או התקהלויות, וזאת כאשר אלו עולות כדי הפרות סדר אלימות ואי ציות להוראות, באופן הפוגע באינטרסים הציבוריים שצוינו לעיל. בפעולתה, על המשטרה להביא לפיזור האירוע והשבת הסדר והשלום על כנם.

בפסיקתו, הכיר בית המשפט הנכבד בחשיבות האיזון שיש לקיים בין חופש הביטוי לבין האינטרסים הציבוריים העלולים להיפגע. יפים לעניין זה, דבריו של בית המשפט הנכבד בבג"ץ 6536/17 התנועה לאיכות השלטון נ' משטרת ישראל, שם נאמר כדלקמן:

18. [...] גם הזכות להפגין ככל זכות יסוד אחרת אינה זכות מוחלטת וכבר נפסק כי "חופש האסיפה אין פירושו התפרקות מכל סדר ציבורי..." ומשכך יש לאזן בינה ובין אינטרסים חשובים העשויים להתנגש עמה ובהם שלום הציבור ורכושו והצורך לשמור על הסדר והביטחון הציבורי (עניין סער, בעמ' 172). משימה זו מוטלת בראש ובראשונה על כתפי המשטרה כמי שאחראית על שמירת הסדר הציבורי ועל ביטחון הנפש והרכוש (ראו: סעיפים 3, 4 ו- 5 לפקודת המשטרה). לצורך ביצוע התפקידים המוטלים עליה בהקשר זה הוקנו למשטרה בחוק סמכויות נרחבות למדי ומכוחן היא רשאית לדרוש ממפגינים ומתקהלים להישמע להוראותיה (ראו: סעיף 4 לפקודת המשטרה; סעיף 23(א)(1) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996; ע"פ 189/56 אודיז נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד י"א 115 (1957); עוד ראו בהקשר זה: "חירות ההפגנה" הנחיות היועץ המשפטי לממשלה 3.1200 בעמ' 13 (התש"ע) (להלן: הנחיית יועמ"ש 3.1200)). כמו כן, מוסמכת המשטרה לפזר כל התקהלות של שלושה אנשים או יותר אשר יש יסוד סביר לחשש כי תפר את השלום (סעיפים 151 עד 158 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); וראו בהקשר זה ע"פ 100/51 דרשוביץ נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, פ"ד ו' 278 (1952); וכן הנחיית יועמ"ש 3.1200 בעמ' 10-13). בנוסף על כך מוסמכת המשטרה להתנות ברישיון קיומה של "אסיפה" או "תהלוכה" כהגדרתם בסעיף 83 לפקודת המשטרה. זאת ככל שהיא סבורה ש"קיום הבטחון הציבורי או הסדר הציבורי מחייבים זאת" (סעיף 84 לפקודת המשטרה), והיא אף רשאית להציב תנאים לשם מתן רישיון כאמור (סעיף 85(2) לפקודת המשטרה).

עוד נקבע שם:

42. [...] עוד אבקש להדגיש כי בין אם מדובר בהפגנה אשר לגביה יש חובה ליתן הודעה מוקדמת על פי החוק האמור ובין אם לאו, אין באמור כדי לגרוע מהסמכויות הכלליות הנתונות למשטרה בסעיפים 3 עד 5 לפקודת המשטרה וסעיפים 151 עד 158 לחוק העונשין כמי שמופקדת על שמירת הסדר ועל שלום הציבור. בפרט אין באמור לעיל כדי לגרוע מסמכות המשטרה להטיל – מראש או בדיעבד – מגבלות על הפגנות ותהלוכות אשר לדעתה עשויות לסכן בהסתברות קרובה לוודאי את שלום הציבור".

37. הנה כי כן, בהתאם לפסיקתו רבת השנים של בית משפט נכבד זה, הזכות להפגין וחופש האסיפה הן זכויות אדם מן המעלה הראשונה, המוגנות במשפט הישראלי. אולם ככל זכות, גם זכות זו איננה זכות מוחלטת ויש לאזנה מול זכויות ואינטרסים אחרים וביניהם שמירת החוק, הסדר הציבורי והביטחון, החינניים אף הם לקיומו של משטר דמוקרטי (ראו לעניין זה: בג"ץ 333/09 **איתמר בן גביר נ' מפקד מחוז ירושלים** (18.4.10)).

38. השימוש באמצעים לפיזור ההמון באירועי הפרת סדר, נעשה בהתאם להוראות הדין, וזאת לצורך ביצוע תפקיד המשטרה הקבוע בחוק ובמסגרת האיזונים הדרושים בין הזכות להפגין לזכויות ואינטרסים אחרים. המשיבה תטען כי הנהלים הקיימים המסדירים את פעולת הפרשים, ובתוך כך העדכון והתיקוף שלהם, מבוססים על שיקולים מקצועיים ומבצעיים ענייניים, והם מעגנים מנגנונים ברורים המבטיחים הפעלה מדורגת, מבוקרת ומידתית של הפרשים, בהתאם לנסיבות כל מקרה ומקרה. בכך, השימוש באמצעי עומד במבחנים של חיוניות וסבירות הקבועים בסעיף 4א(א)(3)(ב) לפקודת המשטרה. ראו בעניין זה דבריו של כבוד השופט המשנה לנשיא נ' סולברג בבג"ץ 346/21 **עמותת משפט אמת וצדק נ' משטרת ישראל** (29.7.21) (להלן: **עניין עמותת משפט אמת וצדק**), שבו נתקפה מדיניות משטרת ישראל ביחס לשימוש באמצעי מכת"ז ו"בואש" במהלך הפרות סדר של קהילת בני התורה של הציבור החרדי:

"זכות להפגין היא מאבני היסוד במקומותינו, יש להתייחס אליה בכובד ראש, להיזהר ולהישמר מפני פגיעה בה. יחד עם זאת, אין משמעות הדבר כי ניתן להקריב את כל יתר הזכויות, על מזבח החופש להפגין: "חירות האסיפה וחירות התהלכה אינן בלתי מוגבלות. אלה הן חירויות יחסיות ולא מוחלטות. זכותי לקיים אסיפה ותהלכה, אין פירושה שאני זכאי לעלות על רכשו של חברי בלא הסכמתו, או שאני רשאי לגרום לאלימות ולהפרת שלום הציבור. בדומה לחירויות אחרות, אף כאן יש לאזן בין רצונו של היחיד – ורצונם של יחידים – להביע את השקפותיהם בדרך של אסיפה ותהלכה, לבין רצונו של היחיד לשמור על שלומו ורכושו, ורצונו של הציבור לשמור על הסדר והביטחון הציבורי. בלא סדר אין חירות. חופש האסיפה אין פירושו התפרקות מכל סדר ציבורי, וחופש התהלכה אין פירושו חופש ההתפרעות" (דברי השופט (כתוארו אז) א' ברק בבג"ץ 148/79 סער נ' שר הפנים והמשטרה, פ"ד לד(2) 169, 172 (1979)). מלאכה מורכבת זו, של שמירה על האיזון החברתי והגנה על הסדר הציבורי, מוטלת על משטרת ישראל, אשר נדרשת לאפשר את המשך מרקם-החיים, לעתים גם לצד קיומן של הפגנות לשם כך ולפי הצורך, על המשטרה לפעול, באמצעות הכלים העומדים לרשותה, כדי למנוע מהפגנה להפוך להתפרעות; זהירות, שום שכל, ונחישות הן מילות המפתח."

39. ונזכיר כי בהתאם לנהלי המשטרה השימוש בפרשים נעשה באירועי הפרות סדר ממדרג ג' (כמפורט בנוהל הפעלת אמצעים), המאופיינים בהתפרעויות, חסימת צירים, אלימות כלפי שוטרים ואי ציות להנחיות המשטרה והוראות הפיזור שניתנות על ידה.

40. השימוש באמצעים נועד להשיב את השלום והסדר הציבורי על כנם. בהתאם, השימוש באמצעי הפרשים נעשה במידה ובמקרים המתאימים לכך (וראו והשוו עניין עמותת משפט אמת וצדק שם נדונו נהלי המשטרה ביחס לאופן הפעלת מכת"ז, לרבות הפעלת "בואש", בעת הפרות סדר מדָרָג ג').
41. יוער, כי הימצאותם של הפרשים באירוע של הפרות סדר, לרבות בשלב שבו האירוע מצוי במדרג ב', אינה מהווה הפעלה של הפרשים כאמצעי לטיפול בהפרת סדר. נוכחות הפרשים בשטח עשויה להיעשות כחלק מליווי כוחות, יצירת נראות והרתעה מביצוע הפרות סדר, שמירה על חיץ או מוכנות מבצעית, ואין בכך משום שימוש בפרשים כאמצעי לפיזור. השימוש בפרשים כאמצעי פעיל לטיפול בהפרת סדר מתבצע רק בהתקיים התנאים הקבועים בנהלים, בהתאם לשיקול הדעת המבצעי של הגורם המוסמך, ובכלל זאת לאחר הכרזה על ההפגנה כבלתי חוקית על-ידי מפקד מוסמך ובהתקיים הנסיבות המפורטות במדרג ג'.
42. יודגש, כי להפעלת הפרשים חשיבות מבצעית רבה במיוחד בטיפול בהפרות סדר מסוג זה. לנוכחות הסוסים קיימת השפעה מרחבית מיידית הנובעת מגודלם, מגובהם ומתנועתם, היוצרת סמכות מרחבית, וכך מתאפשרת שליטה במרחב, המפחיתה את הצורך בחיכוך פיזי ישיר כלפי מפרי הסדר או שימוש באמצעים פוגעניים יותר, כדוגמת ה"בואש". הניסיון הרב של המשטרה בתחום מלמד כי נוכחות הפרשים באירועי הפרות סדר, מונעת הסלמה וברוב המקרים מייתרת את השימוש באמצעים פוגעניים יותר כלפי מפרי הסדר הציבורי. באופן זה מוגשמת התכלית של שמירה על הסדר הציבורי תוך צמצום פגיעה בגוף וברכוש.
43. הפרש הרכוב בעל שליטה טובה יותר במרחב, כאשר מיקומו הגבוה מקנה לו זווית ראייה רחבה מזו של שוטר רגלי. יתרון זה מסייע בפתיחת צירים, בהפרדה בין קבוצות ובהפחתת חיכוך ישיר בין כוחות המשטרה לבין מפרי הסדר. הפרש אינו נדרש לעימותים קרובים כגון דחיפות, הדיפות או מאבקים פיזיים, ובכך מצטמצם הסיכון לפציעות הן של שוטרים והן של מפגינים.
- בכך מתאפשרת השגת היעד המבצעי תוך צמצום הפגיעה בגוף ובשלום הציבור ככל הניתן. בנוסף, לפרשים ניידות גבוהה גם בתנאי שטח מורכבים, לרבות אזורים צפופים, פארקים, רחובות צרים ומרחבים שבהם כלי רכב משטרתיים מתקשים לפעול, והם מסוגלים לנוע ביעילות גם בתנאים אלה.
44. כפי שפורט לעיל, במדינת ישראל ישנם באופן תדיר אירועי מחאה והפגנות מרובות משתתפים, לעיתים במספר מוקדים בו-זמנית, ובתוך כך גם אירועי הפרות סדר מסוג זה המפורטים במדרג ג' בנוהל הפעלת אמצעים בהפס"ד. משטרת ישראל היא הגורם האמון על שמירת הסדר והביטחון באירועים אלה, וזאת לעיתים תוך מגבלות כוח אדם ומשימות שגרה וחירום נוספות. בנסיבות אלה נדרש לא אחת תגבור כוחות בין מחוזות, על מנת להבטיח מענה הולם לגודל האירוע ולמאפייניו. במציאות מבצעית זאת, הסתייעות ביחידות הפרשים מספקת מענה מבצעי משמעותי ומשמשת "מכפיל כוח" – בפרט ביכולת לתת מענה אפקטיבי לשמירת הסדר הציבורי.

45. על כן, מדובר באמצעי יעיל, שימושי ואפקטיבי, אשר אף מצמצם את הצורך במגע בלתי אמצעי וחיכוך בין כוחות המשטרה למפרי הסדר, הכולל לא אחת עיכובים ומעצרים של מפרי הסדר העוברים בהתנהגותם עבירות שונות.

46. משטרת ישראל עושה כל שביכולתה על מנת לצמצם את הפגיעה, הן במפגינים והן בפרשים ובסוסים, ככל שעלולה להיות כזאת. צמצום הפגיעה בא לידי ביטוי הן בסוג הסוסים הנרכשים, הן בהכשרה ובאילוף הממושכים של הסוסים והן בנהלי ההפעלה של הפרשים.

47. כאמור לעיל, הפעלת פרשים כאמצעי בידי גורמי אכיפת החוק לביצוע פעולות שיטור היא פרקטיקה נהוגה ומוכרת בקרב משטרות במדינות רבות בעולם. היעילות לבקשת העותרת להימנע דווקא בישראל משימוש בפרשים, תביא בהכרח לפגיעה בכשירותה המבצעית של המשטרה, לצמצום באמצעים הזמינים לפיזור הפגנות שהם אמצעים פחות פוגעניים מאשר הפעלת כוח ישיר, ולפיכך מידתיים יותר, וכן תפגע אף ביכולתה של המשטרה להתמודד עם אירועי הפרות סדר.

48. אשר למקרים שהובאו במסגרת העתירה ולטענות בעניין השימוש בפרשים בניגוד לנהלים (סעיפים 13-25 לעתירה), המשיבה תטען כי מדובר במקרים קונקרטיים אשר בעניינם נערך בירור פרטני. אין באותם מקרים כדי ללמד על אופן הפעלת אמצעי הפרשים. ויודגש, במסגרת הטיפול של המשטרה במאות ואף יותר אירועי מחאה בשנה האחרונה, לרבות המקרים שהובאו במסגרת העתירה, מופעל שיקול דעת מבצעי של הגורם האחראי בשטח במסגרת יישום הנוהל והטיפול המבצעי בהתאם לנסיבות האירוע הקונקרטי העומד בפניו. למותר לציין כי ככל ולמאן דהוא ישן טענות קונקרטיות לשימוש בפרשים שלא בהתאם לנהלים ולכללי הבטיחות המפורטים בהם, הרי שפתוחה בפניו הדרך לפנות בתלונה למח"ש או לקצין תלונות ציבור בעניין וזו תטופל לגופה, כפי שאכן נעשה בחלק מאותם מקרים אליהם הפנתה העותרת (ראו והשוו בג"ץ 5882/18 שמואל אהרן אפשטיין קרויס נ' משטרת ישראל (19.8.20) (להלן: **עניין קרויס**), בחוות דעתה הנשיאה (כתוארה אז) כבוד השופטת א' חיות).

יצוין כי **בעניין קרויס** נדון השימוש באמצעי המכת"זית לפיזור אירועי הפרות סדר באזור עירוני, באמצעות התזת נוזל ה"בואש", ובכלל זה אופן היישום של נוהל הפעלת מכת"ז. באותו מקרה, בית המשפט הנכבד הורה בסופו של יום על מחיקת העתירה לאחר שנעשתה עבודת מטה נרחבת באשר לעדכון ותיקוף הנהלים ומשנמצא כי יש בעדכון הנהלים ותיקונם משום מענה לטענות העותרים באותו הליך. גם במקרה זה בית המשפט הנכבד לא הורה לחדול מהשימוש שנעשה במכת"זית ובהתזת נוזל הבואש, ועמד בפסק הדין על תפקידה של המשטרה בשמירה על הסדר הציבורי, על המורכבות והקושי הכרוך בזיהוי נקודת המפנה בהפגנות שבה אלו הופכות להפרות סדר, וכן על שיקול הדעת המסור למשטרה בעניין בהתאם לסמכויות שהוקנו לה על פי דין ולנהלים בעניין.

49. **נוכח האמור, עמדת המשיבה כי יש לדחות מכל וכל את בקשת העותרת להורות למשטרה לחדול מהשימוש באמצעי הפרשים לפיזור הפגנות ואירועי הפרות סדר.**

לעמדת המשטרה אין הצדקה להתערבות שיפוטית בנוסח הנהלים

50. לצד הסעד המבוקש בעתירה לחדול משימוש בפרשים כאמצעי לפיזור הפגנות ואירועי מחאה, מבוקש בעתירה לחלופין כי בית המשפט יורה למשטרה על תיקון הנהלים הנוגעים לשימוש בפרשים, באופן שיבטיח את בטיחות המפגינים ויגן על זכויותיהם.
51. לעמדת המשיבה הנהלים התקפים הנוגעים לשימוש בפרשים מבטאים איזון עדין בין הזכות לחופש הביטוי וחירות המחאה, לצד הגנה על המפגינים והפרשים, והגנה על אינטרסים אחרים ביניהם שמירה על הסדר הציבורי, שלום הציבור וביטחון ומניעת עבירות. יצוין, כי יישום ההנחיות והנהלים נגזר מנסיבותיו הקונקרטיים של כל אירוע והחלטות האופרטיביות והמבצעיות הנוגעות לו מסורות לדרג הפיקודי של המשטרה, אשר מיישם בכל מקום ומקום את הוראות הדין והפסיקה בהתאם לשיקול דעתו העצמאי והמקצועי ולנסיבות הקונקרטיים הנוגעות לעניין.
52. משטרת ישראל פרסמה ופועלת לפי נהלים שונים הנוגעים להפגנות ואירועי הפרות סדר, ובהן: נוהל אג"מ - משטרה 221.110.19 - אספות ותהלוכות; נוהל הפעלת אמצעים באירועי הפרות סדר; ונוהל הטיפול המשטרתי באירועי הפרות סדר. נהלים אלו נועדו לקבוע את הכללים המנחים והמגבלות במסגרת המענה המבצעי שניתן על ידי המשטרה באירועים אלו, לרבות הסמכות המאשרת שימוש באמצעים שונים, ובפרט גם השימוש בפרשים.
53. לצד אותם נהלים מנחים, קיימים כמפורט לעיל, שני נהלים ייעודיים המסדירים את השימוש באמצעי הפרשים. אותם נהלים שבעניינם נטען בעתירה, עברו עדכון ותיקוף מחדש, לאחר שהנהלים הקודמים שהסדירו את הנושא היו נהלים ישנים שגובשו לפני עשרות שנים, כאשר בשנת 2019 נעשתה עבודה שבעיקרה הייתה ריכוז הנהלים שהיו קיימים אותה עת. בהתאם, אותם נהלים כללו הוראות רבות, אשר חלקן אינן רלוונטיות למציאות העדכנית ולצרכים המבצעיים כיום. לפיכך, בשים לב לשינויים שחלו במהלך השנים באופן הפעלת הפרשים, בסוסים עצמם ובגזעים שהמשטרה עושה בהם שימוש, בהליך הכשרתם של הסוסים ושל הפרשים, בכללי הבטיחות, ועל רקע הניסיון המבצעי שנרכש במהלך השנים, עודכנו הנהלים **בהתאם לצרכים המבצעיים העדכניים**, וכחלק מהליך ריענון ותיקוף של כלל נהלי אגף המבצעים במשטרת ישראל.
54. נהלים ייעודיים אלה (נוהל פעולה מבצעית ונוהל השגרה), לצד אוגדן הוראות הבטיחות הפנימיות של מערך הפרשים, מסדירים את אופן פעולת הפרשים, ונועדו בין היתר להבטיח, כי השימוש באמצעי הפרשים ייעשה לתכלית ראויה, ובאופן מידתי וסביר, תוך שמירה על ביטחונם של מפרי הסדר והפרשים.
55. המשיבה טען כי הנהלים הקיימים, ובתוך כך העדכון והתיקוף שלהם, מבוססים על שיקולים מקצועיים ומבצעיים ענייניים ועדכניים. בכך, השימוש באמצעי עומד במבחנים של חיוניות וסבירות הקבועים בפקודת המשטרה ואין מקום להתערבות שיפוטית בתוכן הנהלים.

56. להלן תתייחס המשיבה לטענות הקונקרטיות שהועלו בעתירה בנוגע להוראות הנהלים ולבקשת העותרת כי בית המשפט הנכבד יורה על עריכת תיקונים בנהלי המשטרה המסדירים את אופן השימוש בפרשים.

הוראה המתנה את השימוש בפרשים לפיזור הפגנות בכך שלמפגינים ישנה אפשרות מילוט

57. המשיבה **דוחה בתוקף** את טענת העותרת לקיומה של פרקטיקה של שימוש בפרשים תוך "כליאת מפגינים". יחידת הפרשים של המשטרה היא יחידה מקצועית ומיומנת, ומתוקף תפקידה כאחראית על השימוש בסוסים, מתנהלת כל העת תוך הקפדה יתרה על כללי הבטיחות, הן של מפרי הסדר והן של הפרשים.

58. אמנם במסגרת תיקוף הנהלים ועדכונם (נוהל פעילות מבצעית ונוהל שגרה) לא נקבעה הוראה דומה לזו שהייתה קבועה בסעיף 4.ב(י)(8) לנוהל הוראות בטיחות שבוטל, לפיה "פיזור מפגינים ע"י פרשים מותר בתנאי שלמפגינים יש אפשרות מילוט וללא מכשולים העשויים למנוע מהם להתפזר או לגרום לפגיעתם". עם זאת, סעיף 4 לנוהל פעילות מבצעית כולל שורה של הוראות בטיחות וכללי זהירות החלים על פעילות הפרשים ומסדירים את אופן הפעלתם באופן אחראי ומידתי, כך שפעולה של "כיתור" מפגינים וכליאתם ללא נתיב מילוט באופן מכוון, כפי שנטען בעתירה, עומדת בניגוד מוחלט לשיטות העבודה של המשטרה והיא אסורה על פי ההוראות וכללי הבטיחות הקבועים בנהלי המשטרה התקפים.

כך למשל, סעיף 4ב(5)(יב) לנוהל פעילות מבצעית, קובע כי הפעלת פרשים תעשה תוך נקיטת כללי בטיחות ואמצעי זהירות המתחייבים למניעת סיכון מיותר. עוד נקבע בנוהל כי מפקד יחידת הפרשים יוודא כי כוח הפרשים שהוקצה לאירוע מסוגל לתת מענה מקסימלי לתרחישים (סעיף 4(ב)(5)(ד)); כי בכל אירוע בו מופעלים פרשים, יוגדר כוח רגלי שיסייע לפרשים בשמירה על הישגי הפיזור או הבלימה (סעיף 4(ב)(5)(ה)); כי פרשים לא יפעלו נגד מפגינים יושבים או שוכבים (סעיף 4(ב)(5)(ח)); וכי בעבודת פרשים עם כוחות רגליים ואמצעים נוספים, יש לשמור על מרחק מינימום של 6 מטר וכי על הפרש חלה חובת זהירות בכל משימה (סעיפים 4(ה)ג ו-4(ה)5).

59. בנוסף, לצד ההוראות האמורות בנוהל פעילות מבצעית, סוגיית הבטיחות מוסדרת גם במסגרת אוגדן הוראות הבטיחות הפנימיות של מערך הפרשים, הכולל הוראות בטיחות מפורטות המתייחסות באופן מרחיב להיבטי הזהירות וההתנהלות המבצעית, אשר מחייבות אף הן את הפרשים. אוגדן זה קובע כי הפרשים המופעלים באירועים מבצעיים יעשו את המירב על מנת להימנע מפגיעה באזרחים, סוסים וכוחות משטרה העובדים עימם. בתוך כך, נקבעה אף הוראה ספציפית לעניין הצורך במתן אפשרות מילוט של המפגינים בעת פיזורם, ממנה עולה בבירור כי פעולה ל"כליאת מפגינים", כמתואר בעתירה, עומדת בניגוד לנהלי הבטיחות. בעניין זה, ככל ויידרש, ומשמדובר בחשיפה של שיטות ואמצעים, המשיבה תוכל להציג במעמד צד אחד את אוגדן הוראות הבטיחות הפנימי, ובפרט את ההוראה הספציפית האמורה.

60. זאת ועוד, המשיבה תבהיר כי מפקד היחידה או מי מטעמו מתדרכים את השוטרים הפרשים לפני יציאה לכל פעילות, בתדריך זה מתייחסים לכל שיטות העבודה, התרחישים האפשריים, הסיכונים, המידע שקיים, הוראות בטיחות ועוד. בתוך כך, כולל התדריך גם הוראות מקצועיות וכללי בטיחות, לרבות דגשי בטיחות בנושא פיזור מפרי הסדר ווידוא כי למפרי הסדר קיימת אפשרות להתפנות ולעזוב את המקום.

הפעלת הפרשים תוך שימוש באמצעים נוספים במקביל

61. במסגרת הנהלים הקודמים שעסקו בפעולת הפרשים, הייתה קבועה הוראה לפיה אסורה הפעלה במקביל של אמצעי הפרשים ואמצעי פיזור נוספים (הוראה 4.4(ז)(4)(ז)(3) לנוהל המבצעי שבוטל). זאת, כאשר במסגרת תיקוף הנהלים, לא נקבעה הוראה דומה האוסרת שימוש באמצעים במקביל. לטענת העותרת, השילוב של שימוש בפרשים עם הפעלת אמצעים נוספים, מגביר הן את חוסר השליטה בסוס, והן את מידת המסוכנות הנשקפת מהשימוש בו, ועל כן אינו סביר.

העותרת נסמכת בעניין זה, בין היתר, על חוות דעתו של פרופ' מקגריבי מאוניברסיטת ניו אינגלנד שבאוסטרליה, שצורפה לעתירת תנו לחיות לחיות, לפיה חשיפה של סוסים לגירויים חושיים בהפגנות עלולה להוביל להתפרעויות ואובדן שליטה על הסוסים, וכתוצאה מכך לסכן מפגינים (סעיף 58 לעתירה). לעמדת המשיבה דין טענות העותרת גם בעניין זה להידחות.

62. תחילה נציין, כי הן נוהל הטיפול המשטרתי באירועי הפרות סדר (220.010.10) והן נוהל הפעילות המבצעית מותירים שיקול דעת למפקד בשטח אשר נדרש להעריך את אירוע הפרת הסדר המתפתח, ובהתאם לעשות שימוש באמצעים השונים העומדים לרשותו, תוך נקיטת אמצעי זהירות. כך למשל, נוהל פעולה מבצעית קובע כי פרשים יופעלו לפני הפעלת מכת"ז כדי למנוע החלקת פרשים, ולחלופין, כי תתבצע חלוקה בין הגזרות כך שניתן יהיה להפעיל במקביל פרשים בגזרה אחת ומכת"ז באחרת (סעיף 4.4(ב)(5)(ג) לנוהל הפעלה מבצעית). ההחלטה שלא להגביל מראש באופן גורף שימוש באמצעים אחרים במקביל לשימוש בפרשים, נובעת בשל הצרכים המבצעיים העדכניים של המשטרה, על רקע ניסיון מבצעי שהצטבר במשך שנים, וכן בעיקר על רקע העובדה שהמשטרה עושה שימוש כיום בסוסים מגזע שונה.

63. בעניין זה יובהר כי בעבר נעשה שימוש בסוסים מסוג האנובר (hannoverian), אשר על אף יתרונותיו הרבים, התאפיין לעיתים ברגישות למתח, רעש או חוסר עקביות. משכך, נקבעו בעבר הוראות בטיחות קפדניות בנושא זה שאינן רלוונטיות כיום. כאמור לעיל, משנת 2010 החלה המשטרה, באופן מדורג, לעשות שימוש בגזע חדש של מסוג פריזאן (Friesian) שמקורו מהולנד. גזע זה מתאפיין באופי שקול, יציב ורגוע יותר. בכך, סוסים אלו פועלים בהתאם להכוונת הפרש ומשמשים חלק אינטגרלי מן ההפעלה המבצעית, כך שפעולתם משקפת את שיקול הדעת המבצעי של הכוח המשטרתי ומצמצמת משמעותית את הגורם הבלתי צפוי כתוצאה מהפעלתו של הסוס על-ידי הפרשים. הליך השלמת החלפת כל הסוסים ביחידת הפרשים לגזע מסוג פריזאן הסתיים בשנת 2017.

64. יצוין כי מאפיינים אלה של גזע הפריזיאן אינם באים לידי ביטוי רק בהקשר המבצעי, אלא גם בפעילות השוטפת של היחידה. בשל אופיים המאוזן והרגוע, הסוסים בהם יחידת הפרשים עושה שימוש בשנים האחרונות מתאימים אף לפעילות בעלת אופי טיפולי. בהקשר זה, משטרת ישראל מקיימת פעילויות קהילתיות שונות, לרבות אירוח קבוצות מגוונות מן הציבור, ובהן ילדים בעלי צרכים מיוחדים ונוער בסיכון, במסגרתם נחשפים המשתתפים לסוסים אלה. יודגש, כי מעבר לגזע הסוסים ולתכונות המאפיינות אותו, משטרת ישראל מבצעת הליך איתור קפדני לרכישת הסוסים בהם היא עושה שימוש. במהלך הליך זה, נערכת בחינה פרטנית של התאמת תכונותיהם של הסוסים הפרטניים לצרכים המבצעיים של משטרת ישראל, ובכלל זה התאמתם לפעילות באירועי הפרות סדר בסביבה אזרחית.

65. לאחר בחירתם, הסוסים עוברים הכשרה ממושכת, הנמשכת למעלה משנה, הכוללת אימונים משותפים עם פרש, תרגול הוראות והנחיות, וכן חשיפה מדורגת ומבוקרת לגירויים אופייניים לסביבה מבצעית, כגון רעשים, מכשולים ותנאי שטח משתנים.

רק לאחר השלמת תהליך ההכשרה ובחינה כי הסוס עומד בכלל הדרישות המבצעיות והמקצועיות, הוא משולב בפעילות מבצעית יחד עם הפרש המיועד לו. גם שלב זה מתבצע באופן מדורג ומבוקר, תוך התאמה לוותק הסוס ולחשיפה שצבר.

66. בעניין זה נוהל שגרה קובע כי "תקופת האילוף הבסיסית היא קריטית ומשמעותית ביותר בתהליך ההכשרה, על כן יש לבצע את האילוף באיטיות ועל פי ההוראות המקצועיות לקליטה ואילוף של סוס של ק' פרשים ארצי" (סעיף 4. ב (5)). בהתאם, לאחר סיום שלב האילוף, הסוס נחשף בהדרגה לאזורים עירוניים במסגרת אירועי אמת, וכאשר הצוות המקצועי סבור כי הסוס הסתגל לסביבה העירונית ברמה הנדרשת והוא יכול לשהות בקרבת בני אדם, מצטרף הסוס למשימות ופעילות מבצעית, כאשר גם שלב זה נעשה באופן הדרגתי. מלבד שלב האילוף הראשוני, על מנת לשמר את כשירותם המבצעית של הסוסים מקיימת כל יחידת פרשים לפחות יום אימון מרוכז בשבוע לפרשי וסוסי היחידה (סעיף 4. ג (1) לנוהל השגרה).

67. הליך האיתור, ההסתגלות והאילוף הממושך נועד לבחון את התאמתם של הסוסים לבצע את משימות המשטרה, ובכלל זאת משימות הכוללות טיפול באירועי סדר ציבורי והפרות סדר ועל מנת לוודא פגיעה מינימלית, ככל הניתן, במפרי הסדר או בסוסים.

68. נוכח האמור, ברבות השנים, לאור השינוי בגזע הסוסים שבו נעשה שימוש על-ידי יחידת הפרשים, והניסיון המבצעי של גורמי המשטרה את הגזע הספציפי לאורך השנים, וכן בשים לב לתהליך הבחירה הקפדני, והליך ההכשרה הממושך וההסתגלות המבוקרת לתנאי הסביבה המבצעית, נמצא כי הוראות הבטיחות שנקבעו בעבר אינן רלוונטיות עוד במתכונתן הקודמת וכי לעיתים קיים צורך מבצעי בשילוב אמצעים בעת הפרת סדר לשם השבת הסדר הציבורי על כנו ושמירה על ביטחון הציבור.

משכך, במסגרת תיקוף הנהלים, נקבעו הוראות בטיחות עדכניות, המותאמות למאפייני הסוסים המופעלים כיום ולנסיבות המבצעיות הרלוונטיות, ותוקן הנוהל באופן המאפשר שימוש של אמצעים במקביל, בהתאם לשיקול הדעת של המפקד ולמדרגים הקבועים בנוהל הטיפול המשטרתי באירועי הפרות סדר.

69. המשיבה תטען כי הגבלה גורפת ביחס לשימוש באמצעים מסוימים במקביל לשימוש בפרשים, כמבוקש בעתירה, תפגע שלא לצורך ביכולת המבצעית של המשטרה למילוי תפקידה בהתמודדות עם הפרות סדר ותהווה התערבות בשיקול הדעת המקצועי של הגורם המשטרתי המוסמך. בהקשר זה תפנה המשיבה לדבריו של כבוד השופט ע' פוגלמן בבג"ץ 5078/20 טלי פדידה ו- 60 אח' נ' משטרת ישראל מפקד מחוז ירושלים ניצב זורון ידיד (19.8.20), בפסקה 35:

"אין לכחד, מצב דברים זה מעורר קושי. "חופש האסיפה אין פירושו התפרקות מכל סדר ציבורי, וחופש התהלכה אין פירושו חופש ההתפרעות" (דברי השופט (כתוארו אז) א' ברק בעניין סער, בעמ' 172). ואכן, המשטרה אינה מתנערת מחובתה לאכוף וליישם את המגבלות שהוטלו על ידה בעניין ההפגנות נושא העתירה דנן. צעדי האכיפה הננקטים על ידי המשטרה בענייננו ומידת השימוש בכוח בגדרם, כפי שהוסבר בדיון מפי ניצב משנה אמיר ארזני, קצין אגף המבצעים של מחוז ירושלים, מושפעים ממכלול רב של שיקולים. זאת, כפועל יוצא של החלטות מבצעיות המתקבלות על ידי המפקד האחראי על ההפגנות בשטח ובהתאם לנתונים ולצרכים המקצועיים הקונקרטיים בכל נקודת זמן. בנתון להבהרות אלו שנמסרו לנו, ובגדר ההלכה הפסוקה בדבר היקף ההתערבות המוגבל של בית משפט זה במדיניות האכיפה של הרשות המוסמכת, אין מקום להורות מראש על דרך פעולה כזו או אחרת לעניין אכיפת הנחיות המשטרה ואנו תקווה כי זו תצלח במשימה המורכבת המונחת לפתחה לשמור על שלום הציבור והסדר הציבורי בהינתן האיזונים המתחייבים מחובתה להגן על חופש ההפגנה וחופש הביטוי."

שימוש באלת פרשים ויתרת מושכה

70. סעיף 4(ו) לנוהל פעולה מבצעית מגדיר את השימוש ב"אלת פרשים" וביתרת המושכה. יובהר כי אלת פרשים, היא אלה ייעודית שאושרה לשימוש על-ידי פרשי המשטרה במצבים מסוימים המוגדרים בנוהל. יוער, כי השימוש באלה על-ידי הפרשים הותר עוד במסגרת הנהלים הקודמים.

לצד זאת, השימוש ב"יתרת מושכה", הוסדר לראשונה במסגרת הנהלים העדכניים. הוראה זו מתייחסת לשימוש ברצועות העור המחוברות למתג הסוס, אשר הפרש אוזח בהן בכל עת במהלך הרכיבה ואינו יכול להסירן מידו (בהתאם לנוהל, פרש נדרש לשמור על שליטה מקסימלית בסוס, הן בשגרה והן באירועי הפרות סדר והפגנות בפרט). בשל כך, יתרת המושכה מהווה עבור הפרש האמצעי הזמין ביותר להגנה עצמית.

71. בהתאם לנוהל פעולה מבצעית, השימוש באלה או ביתרת מושכה אפשרי רק בתרחישים המוגדרים בנוהל, ונתון לשיקול דעתו של הפרש. כך, השימוש באלה או ביתרת המושכה מותר רק לצורך הגנה עצמית, כאשר פרש או סוס מותקפים – בין באמצעות כלי תקיפה קר כגון מוטות, אבנים, סכין או חפצים אחרים העלולים לגרום לפגיעה, ובין באמצעות תקיפה פיזית ישירה כגון אגרופים, בעיטות או ניסיון לדחוף את הסוס; או לשם מניעת איבוד שליטה על הסוס במצבים שבהם נעשה ניסיון של מתפרע או כל אדם אחר לגעת ברסן הסוס, במושכות או בראשיית הסוס, חבל ההובלה הכרוך על צווארו או להפיל את הפרש, באופן היוצר חשש לאובדן שליטה על הסוס.

72. המשיבה תטען כי בנסיבות העניין, מדובר בסמכות להפעלת כוח באופן מידתי ומבוקר שתיעשה אך בנסיבות חריגות, בהיקף מוגבל. עוד נקבע בנוהל כי גם כאשר מתקיימות אותן נסיבות חריגות המאפשרות שימוש באלה או ביתרת המושכה, אופן ההפעלה כפוף למגבלות ברורות (סעיף 11(א)-(ג)). כך, נקבע כי השימוש באלה, ככל שנדרש, יעשה באופן מבוקר ומכוון לאזורי הכתפיים, השכמות והזרועות בלבד, תוך הימנעות ככל הניתן מחבטה בראש; כי אין לבצע פעולת "דקירה" עם האלה; וכי השימוש באלה או ביתרת המושכה יופסק מיד עם הסרת האיום. בנוסף נקבע כי כל שימוש באמצעים אלה מחייב תיעוד בדוח פעולה (סעיף 4(ו.8)).

73. זה המקום להזכיר כי השימוש בפרשים נעשה באופן הדרגתי ולאחר שניתנו הוראות המשטרה לפיזור האירוע ואלו לא נענו, ומשעה שמדובר באירוע הפרת סדר במדרג ג', היינו, הפרת סדר הכרוכה, בין היתר, באלימות כלפי השוטרים או הציבור באופן שעלול להוביל לפגיעה בגוף או ברכוש או בחסימת צירי תנועה מרכזיים. על כן, מצופה כי אזרח אשר נמצא בעל כורחו באזור הפרת סדר שכזו יישמע להוראות המשטרה וממילא יתרחק ממוקד האירוע ומהפרשים עוד קודם לכן. עוד נקבע בנוהל כי אחת לשלושה חודשים לפחות מתקיימים אימונים יחידתיים, על-ידי מדריך רכיבה או מפקד או סגן מפקד יחידה, במסגרתם מרעננים את כללי השימוש באלה וביתרת מושכה (סעיף 4(ו.9) לנוהל).

74. יובהר, כי בדומה לכל פעילות שיטור והפעלה מבצעית, ככל שנמצא כי במקרה מסוים הייתה חריגה בהפעלה או שימוש באמצעי מהנהלים והכללים הקבועים בדיון, הנושא מטופל בדרכים המקובלות, לאחר בירור ובדיקה ובהתאם לנסיבות העניין.

75. נוכח האמור, המשיבה תטען כי ההוראות בעניין השימוש באלה וביתרת מושכה בנוהל הפעלה מבצעית הינן הוראות מידתיות וסבירות, הנובעות מצרכים מבצעיים ובטיחותיים, והן עומדות במבחני הפסיקה, כך שאין כל מקום להתערבות שיפוטית בהן.

חובת דיווח ותיעוד

76. בסעיף ח' לנוהל הפעלה מבצעית ובסעיף ט' לנוהל השגרה נקבע כי תחקירים פנימיים ביחידות הפרשים נתפסים כאמצעי משמעותי ללמידה ולשיפור, ומטרתם לצמצם הישנות של מקרים או פעולות שהובילו לתוצאות שליליות, וכן לשמר פעולות שהובילו לתוצאות חיוביות או שהשפיעו באופן דרמטי על הפעילות המבצעית.

77. במסגרת זו נקבע כי בנוהל הפעלה מבצעית מפקד יחידת הפרשים יקיים תחקיר מקצועי או בטיחותי, במקרים הבאים: פציעת פרש או סוס; החלקה או נפילה; פעולה מבצעית מוצלחת או פעולה שלא צלחה; גרימת נזק משמעותי לציוד שנבע מרשלנות, שימוש לא נכון או תחזוקה לא נכונה; פגיעה במפגין/אזרח שלא במהלך פיזור; פגיעה בשוטר רגלי במהלך אירוע; וכן התנהגות חריגה של סוס באימון או בפעילות מבצעית. עוד נקבע כי התחקירים יועברו לקצין פרשים ארצי לצורך התייחסות ולהעברת המידע ליתר היחידות ללמידה רוחבית. עוד נקבע בנהלי המשטרה כי קיימת חובת תיעוד באמצעות מצלמות הקסדה, אשר יופעלו ויתעדו, בין היתר, בכל הפעלת פרשים בעת פיזור אירוע הפרת סדר (סעיף 4(2)(ב) לנוהל הפעלה מבצעית).

78. בנוסף, סעיף 17 לנוהל הטיפול המשטרתי באירועי הפרות סדר, קובע כי חלה חובה על דיווח מפורט ביותר לגבי כל מקרה של שימוש בכוח ו/או אמצעים לפיזור מפרי סדר. תיעוד ודיווח במקרים אלה, ובפרט באירועים בהם ישנם נפגעים כתוצאה מהשימוש בכוח, עובר לגורמי הפיקוד הרלוונטיים, ובמקרים חריגים עד לרמה הממונה במחוז ולרמה הארצית (סעיף 17(7)).

79. הניסיון המבצעי מלמד כי הליך פיזור הפגנה הוא אירוע דינמי, רב משתתפים ורב משתנים, שבמהלכו הפרשים מרוכזים בביצוע המשימה המבצעית, ולא תמיד יבחינו בזמן אמת בכל פגיעה שנגרמה על ידם. יצוין, כי בהתאם לנהלי המשטרה, "באחריות כל שוטר שהשתתף באירוע ואשר נאלץ להפעיל סמכות שימוש בכוח ו/או שימוש באמצעים – למלא דו"ח מפורט במערכות הדיווח המשטרתי" (סעיף 8(ב) לנוהל הפעלת אמצעים בהפס"ד; ראו גם סעיף 17(1) לנוהל הטיפול המשטרתי באירועי הפרות סדר). על כן, ככל שפרש הבחין בפגיעה במפר סדר במהלך הפיזור, הדבר יתועד ממילא בדו"ח הפעולה, ולגורם הפיקודי המוסמך שיקול דעת לפתוח בתחקיר אירוע, לשם שיפור ההתנהלות העתידית.

80. כלומר, משעה שקיימת חובת דיווח במקרה של שימוש בכוח ו/או שימוש באמצעים, ובמקרים חריגים ישנה אף חובת דיווח לדרג בכיר, נקבעה בנוהל חובת תחקיר במקרים מובהקים בלבד, תוך שמירת שיקול הדעת לקיים תחקיר גם במקרים נוספים המצדיקים זאת, על מנת להבטיח מנגנון יעיל ללמידה. לשלמות התמונה בהקשר זה יצוין כי על פי נתוני המשטרה, בשנת 2025 בוצעו 18 תחקירים בנושא הפעלת הפרשים באירועי הפרות סדר.

81. יצוין, כי הותרת האפשרות לבצע תחקיר בהתאם לשיקול דעת הגורם הפיקודי, אינה עניין חריג. נהפוך הוא, כך נקבע גם ביתר הנהלים המסדירים את הפעלתם של אמצעים אחרים לפיזור הפרות סדר, אשר הפעלתם עשויה אף להביא לפגיעה קשה יותר במפרי סדר מאשר הפעלת הפרשים. כך למשל נקבע בהפעלה ושימוש ברימון הלם, בפריטי גז מדמיע, במדוכה רב קנית 'ונוס', במערכת אקוסטית 'צעקה', בהפעלת רחפן מטיל קפסולות גז מדמיע, ברובה אביב, ואף בהפעלת מכשיר טייזר, נקבעה חובת דיווח בלבד, תוך הותרת שיקול הדעת לגורם המקצועי ביחס לקיום תחקיר.

82. לפיכך לעמדת המשיבה אין מקום להתערבות שיפוטית בנוסח נהלי המשטרה גם בעניין זה.

ד. סיכום

83. על יסוד האמור, לעמדת המשיבה אין כל מקום להיענות לבקשת העותרת להורות למשטרת ישראל להימנע מראש להשתמש באמצעי פיזור להפגנות כזה או אחר הנדרש לשם התמודדות עם הפרות סדר, או להתערב בנהלי המשטרה בנוגע לאופן הפעלת הפרשים.
84. נוכל כל האמור לעיל, דין העתירה להידחות תוך חיוב העותרת בהוצאות.
85. העובדות המפורטות בתגובה זו נתמכות בתצהירו של רפ"ק שלום אהרן, קצין פרשים ארצי במשטרת ישראל.

גיא ורדי, עו"ד
סגן בכיר במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

היום, כ"א באדר תשפ"ו
10 במרץ 2026

תוכן עניינים

מס'	שם הנספח	עמ'
מש/1	נוהל טיפול בהפס"ד	24
מש/2	נוהל הפעלת אמצעים בהפס"ד	37
מש/3	נוהל פעילות מבצעית	43
מש/4	נוהל השגרה	51

מש"1

נוהל טיפול בהפס"ד

עמ' 24

משטרת ישראל
אגף המבצעים

-בלמ"ס-

נוהל זה הינו נוסח חלקי שהותר לעיין על פי חוק חופש המידע

מספר: 220.010.10			תת-פרק: יס"מ, טרור והפס"ד			פרק: שיטור וקהילה			נוהלי אג"מ
שם: נוהל הטיפול המשטירתי באירועי הפרות סדר						תאריך פרסום: 28/06/2021			
						תאריך תחילה: 28/06/2021			
						תאריך ביטול:			
						נוסח: 1			

נוהל זה הינו נוסח חלקי שהותר לעיין על פי חוק חופש המידע

מספר הנוהל הקודם – 90.221.111.001						נהלי אג"מ			
שם: נוהל הטיפול המשטירתי באירועי הפרות סדר						תאריך פרסום: 28/06/2021			
						תאריך תחילה: 28/06/2021			
						תאריך ביטול:			
						נוסח: 1			

1. כללי:

- א. משטרת ישראל נדרשת במסגרת מילוי תפקידיה עפ"י החוק, לשמור על הסדר הציבורי, ביטחון הנפש והרכוש, תוך הקפדה על קיום זכויות היסוד של הפרט.
- ב. הפרות סדר יכולות להתפתח במתארים ואירועים שונים, ספונטניים ומתוכננים, אליהם נדרשת תגובת המשטרה, לעיתים באופן מיידי ובלתי מתוכנן.

- ג. זכות ההפגנה היא נגזרת של חופש הביטוי שהיא זכות יסוד במשטר דמוקרטי, עם זאת ככל זכות יסוד, אין מדובר בזכות מוחלטת אלא יחסית.
- ד. סעיף 3 לפקודת המשטרה קובע כי לשם מילוי תפקידיה, על המשטרה לאזן בין מימוש זכותם של המפגינים לחופש ביטוי, לבין שמירה על הסדר, הרכוש והביטחון, ושמירה על זכויות הפרטים שאינם משתתפים בהפגנה.
- ה. נוסחת האיזון שהתגבשה בפסיקה קובעת כי במקרה של הסתברות ברמה קרובה של וודאות לפגיעה ממשית באינטרס הציבורי לסדר וביטחון הציבור, נסוגה זכות ההפגנה מפניו והמשטרה יכולה להגבילה, לפזרה ואף במקרים מסוימים למנעה מראש ולהשיב את הסדר הציבורי על כנו.
- ו. בהיערכות המבצעית ובטיפול המשטרתי בהפגנות, יש לשקול את המאפיינים המיוחדים של כל הפגנה וההתפתחויות שעלולות להתרחש במהלכה בדגש להתפתחותן של הפרות סדר ולקבוע את המענה המבצעי בהתאם.

2. מטרת הנוהל:

קביעת עקרונות המענה המבצעי הכולל של מ"י לטיפול באירועי סדר ציבורי עם פוטנציאל להתפתחות הפרת הסדר.

3. הגדרות:

- א. אסיפה – חמישים איש או יותר המתקהלים תחת כיפת השמיים כדי לשמוע נאום או הרצאה על נושא בעל עניין מדיני או לדון בנושא כזה. עניין מדיני הוא סוגיות מתחום יחסי החוץ והביטחון של המדינה, כגון הסכמי שלום, שינוי בגבולות או מבצעים צבאיים.
- ב. תהלוכה – חמישים איש או יותר, המהלכים יחד או המתקהלים כדי להלך יחד ממקום למקום, בין שהם בתנועה ממש ובין אם לאו, בין שהם ערוכים בצורה כלשהי ובין אם לאו.
- ג. הפגנה – יציאה של יחיד או קבוצת אנשים אל רשות הרבים, בין אם ברישיון ובין אם לאו, להבעת דעה או מחאה בעניין מסוים וכדי להשפיע על אחרים או על מקבלי ההחלטות.
- ד. אירוע מחאה – כל התקהלות של חמישים איש או יותר מתחת לכיפת השמיים שנועדה לבטא מחאה, רעיון או מסר לרבות משמרת מחאה, אסיפה או תהלוכה, בין אם הם טעונים רישוי ובין אם לאו, אך למעט אירוע הטעון רישוי לפי חוק רישוי עסקים, התשכ"ח-1968.
- ה. אירוע סדר ציבורי (סד"צ) – אירוע פומבי רב משתתפים בסגנון של הזדהות, הפגנה, אסיפה, תהלוכה, משמרת מחאה, התקהלות, התפרעות, טקס, עצרת וכיו"ב.
- ו. הפרת סדר (הפס"ד) – פעולת מחאה המתאפיינת באי ציות להוראות המשטרה או למערך האבטחה וישנה ודאות קרובה לפגיעה ממשית ורצינית בסדר הציבורי וכן לסכן את שלום הציבור עם פעולות ההפרה נמנות חסימת כבישים, הפרעה לתנועה, פגיעה ברכוש, אלימות פיזית ויידוי אבנים, חפצים וכדומה.
- ז. הפרת סדר בתנועה – פעולת מחאה תוך כדי נסיעה בכלי רכב באופן הגורם להפרת סדר.
- ח. התקהלות אסורה – שלושה אנשים לפחות שנקהלו לשם עבירה או שנקהלו למטרה משותפת, ואפילו כשרה, ומתנהגים באופן הנותן לאנשים שבסביבה יסוד סביר לחשוש שהמתקהלים יעשו מעשה שיפר את הסדר, או שבעצם התקהלותם יעוררו אנשים אחרים ללא צורך וללא עילה מספקת להפר את הסדר.

ט. התפרעות – התקהלות אסורה שהתחילו לבצע את מטרתה בהפרת השלום שיש בה כדי להטיל אימה על הציבור.

4. תחומי אחריות:

- א. אגף המבצעים/חט' השיטור/מח' שיטור מיוחד/מדור יס"מ – אחריות מטה כוללת לבניין הכוח של מ"י בתחום המוכנות לאירועי הפרות הסדר הכוללת כתיבת תורת הפעלה, נהלים, הנחיה מקצועית, קביעת רמת ההכשרה, רמת אימוני שמירת כשירות, אמצעים, פיקוח ובקרה.
- ב. אגף המבצעים/חט' המבצעים/מב"צ – אחריות כוללת להפעלת הכוח של משטרת ישראל ברמה הארצית.
- ג. מחוזות – הדרג הפיקודי הטריטוריאלי המטפל באירוע סדר ציבורי. אחריות המחוזות כוללת מתן מענה מבצעי לאירוע והפעלת הכוח/האמצעים בתחומם.
- ד. אגף ההדרכה – אחריות כוללת לתחום ההדרכה, ההכשרה והאימונים במ"י.
- ה. מג"ב – אחריות לביצוע הכשרות ואימונים בתחום ההפס"ד.
- ו. את"ל – אחריות לביצוע תמיכה לוגיסטית ולניהול מלאי ותחזוקת צל"ם ותחמושת אלפי"ה.

5. הבסיס החוקי:

- א. חוק סדר הדין הפלילי - סמכויות אכיפה/מעצרים, התשנ"ו – 1996
- ב. חוק העונשין תשל"ז – 1977
- ג. פקודת המשטרה התשל"א - 1971
- ד. פקודת התעבורה תשכ"א – 1961
- ה. נוהל רישוי אספות ותהלוכות, מס' נוהל 221.110.19
- ו. נוהל הפעלת אמצעים באירועי הפרות סדר, מס' נוהל 220.010.11

6. הטיפול המשטרתי באירוע הפס"ד:

- א. אירועי הפרות סדר יכולים להתרחש בשני תרחישים אפשריים עיקריים:
- (1) אירוע מתוכנן – אירוע מחאה / תהלוכה / אחר שיש בו הפוטנציאל להפרה של הסד"צ, אשר נודע מראש דבר קיומו והמשטרה נערכת אליו בעמ"ט סדורה / חפוזה.
- (2) אירוע לא מתוכנן – אירוע לא מתוכנן (בד"כ ללא מודיעין מקדים) או אירוע מתוכנן שלא היה צפי להפס"ד במהלכו, בו מתקיימת הפרה של הסדר הציבורי והמשטרה נדרשת להגיב אליו באופן מיידי.
- ב. אירוע מתוכנן:
- (1) עבודת מטה מקדימה לקראת מבצע / אירוע בו יש צפי להפס"ד תבצע בהתאם לתורת הפיקוד והשליטה של משטרת ישראל ונוהל מספר 221.101.01 – עבודת מטה לקראת מבצע.
- (2) את עבודת המטה יוביל קצין האג"ם (בהתאם לרמה הפיקודית שנקבעה לאירוע), ויעודה הוא הבטחת ההיערכות לקראת מבצע מתוכנן. מתווה עבודת המטה מחויב להישען על עבודה בקבוצות תכנון ועבודה בהתאם לצורכי התכנון של הפעולה המבצעית וכפוף ללוח הזמנים הנקבע על ידי האג"ם.

3) עבודת המטה תשלב בתוכה את כלל המערכים הרלוונטיים כגון: מבצעים, מודיעין, חקירות, תנועה, שליטה, אבטחה, לוגיסטיקה, טכנולוגיות, אמ"ש, רפואה, יועמ"ש, בטיחות, תחקור ולמידה, אבטחת מידע, דוברות והסברה, פיקוח ובקרה וכל גורם רלוונטי אחר.

4) בעבודת המטה ישולבו גם נציגי היחידות המבצעיות האופרטיביות הנדרשות כגון: יס"מ/יסמ"ג, בילוש, מג"ב, סיור/שיטור. במידת הצורך ישולבו גם מערכים נוספים כגון יחידות מיוחדות ומו"מ.

5) רישוי אספות ותהלכות – יתבצע בהתאם לנוהל אג"ס/מח' סיור מס' נוהל 221.110.19 "נוהל רישוי אספות ותהלכות".

6) במסגרת האיזונים הנדרשים בין הצורך בקיום המחאה ובין השמירה על הסד"צ וביטחון הציבור, יילקחו בחשבון השיקולים האלה:

- א) חשיבות מתן האפשרות למימוש הזכות לחופש ביטוי והמחאה.
- ב) מניעת פגיעה או סיכונים בנפש או ברכוש ושמירה על הסדר הציבורי.
- ג) שמירת ביטחונם האישי של המוחים במקום המחאה או בקרבתו.
- ד) שמירת ביטחונם האישי של המתנגדים למחאה המצויים בקרבת מקום.
- ה) קביעת הסדרי התנועה לצורך הבטחת מידתיות הפגיעה בחופש התנועה.
- ו) הסדרי הבטיחות אשר נקבעו לאירוע ע"י הגורמים המוסמכים ע"פ חוק במטרה להבטיח את בטיחותם של המשתתפים באירוע ושל הסובבים בקרבת מקום.
- ז) קביעת הסדרים לצורך הפחתת הפגיעה באיכות ושגרת החיים של הציבור.
- ח) יכולתה המבצעית של המשטרה להבטיח את השיקולים והתכליות דלעיל בהתחשב באופן עריכת אירוע המחאה מיקומו ומועדו.
- ט) כל שיקול אחר שרלבנטי לצורך עריכת האיזונים כאמור.

7) שיקולים מקצועיים לשלב התכנון:

א) כמות המפגינים הצפויה וצפי חומרת ההפס"ד –

1) באחריות המודיעין איסוף מידע בנושאים האלה: היקף הקהל הצפוי, תכנון לבצע הפס"ד, הצטיידות הקהל באמצעים לצורך ביצוע הפס"ד, אופי ההפס"ד המתוכנן, התארגנות לחסימת צירים, רמת התארגנות, אמצעים שישמשו/משמשים את המפגינים לרבות שילוט, מערכת כריזה, התנהגות צפויה והשפעתה על הסביבה.

2) לאחר ניתוח מודיעיני על ההפגנה הצפויה יקבע כוח השיטור שיידרש לצורך הטיפול באירוע ובין היתר: היקף הכוח המשטירתי, תמהיל הכוח המשטירתי, יחס כוחות המשטרה אל מול המשתתפים, התאמת הקצאת הכוחות וחלוקתם בהתאם, בדגש למיומנות, הציוד והאמצעים אשר ברשותם.

ב) המבנה הטופוגרפי של הזירה –

מיפוי של זירת האירוע בהתייחס לטופוגרפיה של השטח (צירי תנועה, צירי פינוי, שטח בנוי, צפיפות אוכלוסין, שטח פתוח, תלול, הררי, טרסות, נקודות שולטות וכד').

1) ניתוח עפ"י היסטוריה גזרתית - אירועים קודמים.

2) לאחר ביצוע ניתוח המבנה הטופוגרפי של הזירה ותכנון ההיערכות המבצעית יבנה עזר שת"פ מתכלל.

ג) רגישות האירוע –

אירוע שצפוי להיות מלווה בהתעניינות ציבורית נרחבת ובהגעה של ציבור, אנשי תקשורת, אישי ציבור וכו' למקום.

ד) הידברות –

הידברות היא כלי שהשימוש בו יכול להיות אסטרטגי או טקטי, ההידברות מאפשרת יצירת ערוץ תקשורת שיתקיים בו דו-שיח בין המשטרה למארגני/מנהיגי האירוע. הידברות עם מארגני האירוע ו/או עם מפרי סדר פוטנציאליים טרם ובמהלך האירוע יכולה להקטין את הסבירות להתפתחות הפרת סדר במסגרת האירוע ובהמשך לצורך בשימוש בכוח ובאמצעים. ישנה חשיבות רבה לקיומם של ערוצי הידברות פתוחים בין המשטרה למארגנים/הנהגה המקומית.

יש לשמור על מספר עקרונות במהלך ההידברות:

- 1) חוסר פניות – כולם שווים בפני החוק.
- 2) זכות הציבור להפגין ולמחות תוך כיבוד הכללים ושמירת החוק.
- 3) אמינות.
- 4) מתניות בהידברות אך שמירה על נחישות בסוגיות הקשורות באכיפת החוק.
- 5) שילוב גורמים מקצועיים בהידברות כגון: יחידת מו"מ, מדור קהילה עם אוכלוסיות מסוימות, י.ע.ע וכו'.

ה) דוברות –

- 1) העברת פרסום מקדים לאוכלוסייה באמצעי התקשורת כגון: פרסום ההיערכות המשטרתית לקראת האירוע, דיווחי תנועה בעקבות האירוע וכו'.
- 2) העברת מסרים בדרכים שונות (בלתי אמצעי, תקשורת) למטרות שונות כגון: הרתעה, הכוונה, חירום.

ו) סד"כ ואמצעים – על מנת לתכנן את המענה המיטבי לאירוע יש להתחשב ב:

- 1) סד"כ ואיכות הכוח בדגש מיומנות לטיפול בהפס"ד (יס"מ, בילוש, את"ן, מג"ב, סיור וכו').
- 2) אמצעים – איזה אמצעים לפיזור הפס"ד נדרשים לטיפול במידת הצורך באירוע (מכת"ז, פרשים, ספוג, גז, הלם, צעקה, מגני הפס"ד, רחפן מטיל קפסולת גז מדמיע).
- 3) כוחות מקצועיים – משטרתיים (מו"מ, חבלה, רחפנים ועוד), מד"א כב"ה צה"ל וכו'.

ז) תיעוד מבצעי – תיעוד ויזואלי באמצעות מכשיר תיעוד, המבוצע על ידי איש משטרה באירוע סדר ציבורי.

1) התיעוד המבצעי יתבצע באמצעות שלוש פלטפורמות עיקריות:

- (א) תיעוד במצלמות גוף – תיעוד נקודתי במפגש בין שוטר ואזרח, לציין כי תיעוד במצלמות גוף ייעשה בהתאם לנוהל אג"מ 220.003.16.
- (ב) תיעוד במצלמת וידאו/סטילס – תיעוד כללי של זירת האירוע.
- (ג) שימוש במצלמות עירוניות / ציבוריות.

2) משטרת ישראל מבצעת תיעוד של המרחב הציבורי באירועי הפרת סדר למטרות האלה:

- (א) צרכי חקירה / ראיות.
- (ב) הפקת לקחים / למידה.

(ג) דוברות / הסברה.

(ד) הדרכה.

(ח) **מדיניות מפקד:**

1) **קביעת עקרונות ההיערכות** - הרעיון המבצעי (הכלה / פיזור של מפרי הסדר) עפ"י קווים אדומים של אותו מפקד אירוע.

2) **בחינת ההקשר הרחב של האירוע** – מפקד האירוע יתייחס לאירוע באופן כולל ורחב ולא נקודתי, זאת בכדי שפעולות המשטרה לא ישפיעו על זירות נוספות ברמה המחוזית ואף ברמה הארצית.

3) **התייחסות למימד התקשורתי** – הנחת העבודה היא כי המשטרה תפעל בסביבה רווית תקשורת וכי אירועים אלו מתועדים באופן נרחב באמצעים שונים כגון כלי תקשורת, מצלמות אבטחה, משתתפי ההפגנה ועוברי אורח.

4) **מיצוי אפשרויות לצמצום הסבירות לשימוש בכוח:**

(א) הידברות בשטח מול מארגני ההפגנות להגדרת תנאים שיצמצמו את פוטנציאל ההפס"ד באירוע.

(ב) מדיניות שקולה ואיפוק מקסימלי של הכוחות המשטרתיים.

(ג) **הרתעה** – חלק מהאירועים יכול להימנע כאשר מפרי הסדר מודעים לכך שהכוח המשטרתי הוא גדול, מיומן ומצויד. בהקשר זה יש לתת את הדעת לסד"כ, נק' כינוס הכוח, מיגון הכוח והאמצעים ברשותו.

(ד) **מדרגי הפעלה לשימוש באמצעים** – כאשר התפתח אירוע להפרה של הסדר הציבורי, השימוש באמצעים יהיה בהתאם למדרגי ההפס"ד המחולקים ל-4 רמות מדרג הקובעות את האמצעים והסמכות המאשרת לכל אמצעי (בהתאם לנוהל הפעלת אמצעים באירועי הפרות סדר מס' 220.010.11).

(ה) סעיף זה נמחק לאור אי חשיפת שיטות/אמצעים.

ט) **הכנה מנטאלית** – במשימות מורכבות ורגישות יש לשקול גיבוש תודעת משימה והכנה מנטאלית של הכוחות בדגש ל:

1) ידע – בסיסי ידע מרכזיים הנוגעים למאפייני המשימה ומורכבותה.

2) תודעה – מודעות לדילמות וההתנהגות הערכית סביב המשימה, אתגרים ותרחישים.

3) התנהגות – עקרונות/מיומנויות וכישורים נדרשים לביצוע המשימה.

8) **ההיערכות המבצעית** –

(א) **קביעת רמת הפיקוד על האירוע:**

רמת הפיקוד באירוע תקבע בהתאם להחלטת פיקוד המחוז הטריטוריאלי ובהתאם לשיקולים המקצועיים שיילקחו בחשבון בשלב התכנון.

(ב) סעיף זה נמחק לאור אי חשיפת שיטות/אמצעים.

(ג) **סד"כ ואמצעים:**

- (1) ניהול שבצ"מ.
- (2) ריכוז סד"כ ואמצעים לרבות אופן הפעלתם, כולל כוח עבודה.
- (3) שילוב אמצעים נוספים (פרשים, מכת"ז, אלפ"ה, ספוג, מערכת 'צעקה'/כריזה רחפן מטיל קפסולת גז וכו').
- (4) התייחסות לגידור ותיחום נדרש (גידור / גידור לחץ) בהתאם לעמ"ט.
- (5) דרישות לרמה הארצית יועברו במידת הצורך (כוחות תגבור, מסוק וכו').
- (ד) עדיפות בהפעלת כוחות אורגניים המאומנים לטיפול בהפס"ד – יס"מ/יסמ"ג, מפקדות משימתיות, לבנות ימ"ר ולבסוף שוטרי תחנות.
- (ה) שטחי כינוס והיערכות - קביעת שטחי כינוס והיערכות הכוחות בהתאם לניתוח הזירה.
- (ו) חפ"ק - פריסת חפ"ק (מחוזי, מרחבי, מפקדה משימתית – בהתאם לצורך).
- (ז) שליטה –

- (1) ניהול מכלולי שליטה ופתיחת מתא"ם בעת הצורך.
- (2) חוזי - לרבות גיבוש שליטה ופיקוח על מערך תנועת כוחות.
- (3) קביעת שדכנים לכוחות ולגורמים עפ"י הצורך.
- (4) קביעת כללים לתנועה עבור אזרחים וכוחות מ"י.
- (ח) רישוי ואבטחה -

- (1) אישור האירוע בהתאם לנוהל רישוי אספות ותהלוכות מס' 221.110.19.
- (2) הקצאת כוח לאבטחת הכוחות והמשתתפים, ככלל כוחות אלו לא ישתתפו בפיזור הפרות סדר.
- (ט) חירום – הימצאות נספח אר"ן ובו התייחסות לסד"כ ורמת פיקוד של כוחות מד"א וכב"ה, צירי פינוי ומיקום בתי חולים רלוונטיים לאירוע.
- (י) שת"פ מול גופים חיצוניים – שיתוף פעולה ותיאום נדרש בהתאם לצורך מול:
- (1) רשות מקומית – שימוש במצלמות במרחב הציבורי, תיאום מול אגפי הרשות (פיקוח, תברואה, תשתיות וכו').
- (2) גופי ביטחון, חירום והצלה - מד"א, כב"ה, צה"ל : קבלת נציגים והשתתפות בדיונים בשלב התכנון (קפ"ק 1, 2), שליחת נציגים לחפ"ק המשטרתי בזמן האירוע ובהתאם לצורך.
- (יא) תדריך –

- (1) ביצוע תדריך מפקדים טרם כינוס הכוחות ע"י מפקד האירוע ובו יהיו נוכחים כלל מפקדי הכוחות: טריטוריאליים (מחוז / מרחב / תחנה) ומפקדי כוחות ייעודיים (יס"מ, יסמ"ג, אח"מ, תנועה ועוד) ומקצועיים.
- (2) ביצוע תדריך לכלל השוטרים ע"י מפקדי המערכים השונים לאחר כינוס הכוחות במיקום שנקבע.

(9) המערך המודיעיני והחקירתי -

- יקבע מפקד אח"ם ע"י מפקד האירוע שיהיה שותף משלב ההיערכות הראשונית ועד סיום האירוע.
- הפעלת כוחות אח"ם בזירת הפס"ד יכללו:

(א) מודיעין :

חשיבות המודיעין באירוע הפס"ד היא גדולה לטובת הצגת תמונת המודיעין שיאפשר לפיקוד לקבוע את אופן ההיערכות לקראת האירוע ולטובת בנייה נכונה של הכוחות.

פעילות המודיעין לפני התרחשות האירוע :

סעיף זה נמחק לאור אי חשיפת שיטות/אמצעים.

(ב) חקירות :

(1) יקבע מפקד למערך החקירות באירוע ע"י ק' האח"ם באירוע.

(2) ייתן דגש להיערכות הלוגיסטית לקליטת עצורים.

(3) יוגדרו אמצעים ונקודות שולטות לטובת תיעוד.

(4) יקבע הרכב הכוחות והמשימות לטיפול חקירתי לרבות :

(א) כוח תיעוד - בזירה.

(ב) כוח קליטת עצורים - בסמוך לזירה.

(ג) כוח חקירות - בזירה / במתקן משטרתי - עפ"י צורך.

(ד) כוח תביעה.

(5) יתבצע תדרוך לכלל כוחות אח"ם במשימה.

(6) קביעת עקרונות טיפול בעצורים וחקירה בדגש להפעלה שוטפת ומתואמת של כוח המעצרים מול כוח החקירות.

(7) כח המעצרים יעביר את חומרי החקירה בצורה מדויקת וסמוכה ככל הניתן לזמן המעצר.

(8) כח החקירות יאסוף את החומר ויבדוק אותו בסמיכות לאירוע מתוך מטרה להביא למיצוי חקירה.

(9) יינתן דגש והקפדה יתרה על השרשרת הראייתית להוכחת הקשר בין העבירה למבצע.

(10) תיק החקירה צריך לכלול בתוכו את הדו"חות שנרשמו ואת הראיות שנאספו.

(11) יינתן דגש להכנת תיקים לצורך הגשת כתבי אישום.

(10) מערך התנועה -

(א) עבודת מערך התנועה תתבצע בהתאם ל:

(1) נוהל חסימת צירי תנועה ראשיים מס' 221.111.05, העוסק בהגדרת מדיניות אחידה לחסימת צירי תנועה ראשיים וחיוניים על ידי המשטרה בשל צורך מבצעי ובטיפול בהפרת סדר החוסמת ציר שכזה.

(2) תוכנית מגירה "מרכבות" מס' 2.4.1- תכנית "מרכבות" הינה תכנית להיערכות וטיפול מ"י לקראת ובעת התרחשות אירוע הפס"ד בצירי תנועה ובתשתיות התעבורה להלן "מרחב תעבורתי" בשטחי מדינת ישראל.

(ב) תחום עירוני - שיבושי תנועה והפרות סדר אחרות יטופלו ע"י יחידות המחוז בדגש את"ן מחוזי, כולל הפנייה לצירים חלופיים.

(ג) תחום בין עירוני -

(1) שיבושי תנועה יטופלו ע"י יחידות את"ן ארציות, דרך הטיפול תכלול הפניה לצירים חלופיים, במידת הצורך.

(2) הפרות סדר אחרות – כגון ירידת נוסעים אל הכביש וחסמתו יטופלו ע"י יחידות המחוז.

(ד) הטיפול במפרי הסדר בתנועה, לרבות ניהול הידברות עימם, יעשה ככל הניתן במקום בטוח כגון ציר צדדי וזאת על מנת למנוע סכנה לחיי המפגינים, עוברי דרך ושוטרים ועל מנת למזער אפשרות לשיבושי תנועה.

(ה) ליווי השיירה – תבוצע לשם שליטה ופיקוח על תנועת המפגינים.

(ו) כאשר ליווי שיירת רכובה נעשה ע"י ניידות המחוז, יש להקפיד על "העברת מקל" מסודרת וביצוע חבירה עם ניידות את"ן.

(ז) תיאום מודיעיני - ביצוע תיאום מודיעיני יעשה ע"י מוקד אמ"ן לכלל המחוזות הנוגעים, משל"ט את"ן, יחידה אווירית ומצודה ארצית.

11 לוגיסטיקה:

(א) טיפול בכלכלת הכוחות (מים / מזון).

(ב) ניווד כוחות, אמצעים, אלפ"ה.

(ג) יכולת פריסת חפ"ק לוגיסטי.

12 טכנולוגיות:

(א) כתיבת נספח תקשוב.

(ב) טיפול וניהול מערכות קשר לרבות שליטה למניעת עומסים.

(ג) יכולת פריסת חפ"ק טכנולוגי (מחוזי / מרחבי) – בהתאם לצורך.

(ד) הנגשת מקורות חוזי מתא שטח בו מתרחש האירוע לחפ"ק / משל"ט.

13 אמ"ש:

(א) תיאום מול המבצעים בנושא שבצ"מ.

(ב) ניהול רשימות של שוטרים שנפגעו במהלך הטיפול באירוע.

(ג) הפעלת מערך רווחה עפ"י צורך.

14 רפואה:

כתיבת נספח רפואה לאירוע בתיאום עם מד"א לגבי רמת הפיקוד באירוע, כמות אמבולנסים בפועל, כמות אמבולנסים בכוננות, צירי פינוי לבתי חולים וכו'.

15 דוברות:

(א) דברור של האירוע בזמן אמת.

(ב) נוכחות של דובר בשטח במידת הצורך.

ג) יכולת דוברותית טכנולוגית – שידור חי בזמן אמת.

ד) בניית סל מסרים ארצי.

ה) העברת הנחיות לאוכלוסייה באמצעות כלי התקשורת השונים.

ו) אסטרטגיה דוברותית ל"יום שאחרי" האירוע.

ג. אירוע לא מתוכנן:

1) להבדיל מאירוע מתוכנן בו יש למשטרה את היכולת להיערך ולהתארגן לקראת האירוע, באירוע לא מתוכנן בו מתקיימת הפרה של הסדר הציבורי נדרשת המשטרה להגיב באופן מידי תוך שמירה על עקרונות נוהל זה בדגש על הפעלת הכוח.

2) סעיף זה נמחק לאור אי חשיפת שיטות/אמצעים.

3) הפעלת כוחות תגבור וסיוע:

א) הפעלה והקפצת כוחות ואמצעי תגבור וסיוע בין מחוזות ובתגבור מחוזות מ"י בכוחות משטרה ארציים וכוחות נוספים תעשה ע"י חט' המבצעים/מב"צ בהתאם לנוהל אג"ם מספר 221.104.03 'תגבור כוחות ארצי'.

ב) תגבור מחוז ע"י מחוז אחר באירוע הפס"ד רב זירתי יעשה בהתאם לנוהל אג"ם מספר 22.104.02 'מחוז מתגבר מחוז'.

ג) הקפצה והסטת כוחות בתוך המחוז/מרחב תעשה עפ"י החלטת אג"מ מחוז/מרחב.

7. הפעלת הכוח באירוע הפרת סדר:

א) כאשר האירוע גלש להפרת הסדר הציבורי, קיימת למשטרה הסמכות לשימוש בכוח ובאמצעים על מנת להשיב את הסדר הציבורי על כנו.

ב) סמכות פיזור:

1) הסמכות לפיזור התפרעות קבועה בסעיפים 153-154 לחוק העונשין.

2) הוראת התפזרות - המפקד הבכיר בשטח יפנה למפגינים באמצעות מערכת כריזה, יודיע להם על נוכחותו ובציון שמו, דרגתו ותפקידו ויורה להם להתפזר בשקט בזמן סביר, תוך ציון העובדות הבאות:

(א) הם מבצעים עבירה פלילית של התפרעות.

(ב) המשטרה תשתמש בכוח הדרוש לפיזור ההתפרעות, לרבות שימוש באמצעים וביצוע מעצרים בהתאם לצורך.

3) אם כעבור זמן סביר לאחר מתן ההוראה להתפזר או שמתן ההוראה נמנע בכוח וההתפרעות ממשיכה, נתונות למשטרה סמכויות לפיזור מפרי הסדר או למעצרים.

ג) סמכויות עיכוב ומעצר:

1) עיכוב - בהתאם להוראות הקבועות בחסד"פ - מעצרים, וכן סעיף 28 לפקודת התעבורה ולהוראות פקודת המטה הארצי מספר 14.01.34 - עיכוב, מעצר ושחרור.

2) מעצר - עפ"י סעיף 19 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש, התשכ"ט 1969) נתונה לשוטרי סמכות שימוש בכוח לצורך ביצוע מעצר.

(ד) סמכות שימוש בכוח ובאמצעים/מדרגי הפרות הסדר:

שימוש בכוח ובאמצעים יעשה בהתאם לסמכויות ומדרגי הפס"ד כדלקמן:

(1) מדרג א' – הפגנות שקטות – אין הפרה של הסדר הציבורי:

- (א) אסיפה או תהלוכה הפועלת בהתאם לתנאי הרישיון ואינה מלווה בהפרות סדר.
(ב) אסיפה או תהלוכה בלתי חוקית (שלא ניתן לה רישיון או החורגת מתנאי הרישיון שניתן לה) אולם המפגינים אינם גורמים להפרעה לשגרת החיים, לרבות שימוש באמצעים המשבשים את התנועה.

(ג) משמרת מחאה שאיננה כרוכה בהפרות סדר.

(2) מדרג ב' – הפרת סדר ציבורי ואי ציות להוראות המשטרה:

קיימת הפרה של הסדר הציבורי תוך אי ציות להוראות שוטרים הנדרשות לשמירה על שלום הציבור והסדר הציבורי ו/או בהפעלת התנגדות לפעולות השוטרים לפינויים מהמקום.

(3) מדרג ג' – הפרת הסדר הציבורי ואי ציות להוראות המשטרה תוך התנגדות אלימה:

הפגנות הכרוכות בהתנגדות אלימה תוך אי ציות להוראות השוטרים הניתנות לצורך שמירה על שלום הציבור והסדר הציבורי, שמתקיים בהם אחד מאלה:

(א) המפגינים מתנגדים באלימות לפעולות המשטרה לפיזור ההפגנה, באופן העלול לגרום לחבלות בגוף או נזק לרכוש.

(ב) המפגינים מתנהגים באלימות בהיקף נרחב כלפי הכוח המשטרתי הפועל לפיזור ההפגנה.

(ג) המפגינים מתנהגים באלימות כלפי הציבור, באופן העלול לגרום לחבלות בגוף או לנזק לרכוש.

(ד) המפגינים מתנגדים באלימות לפעולות השוטרים לפיזור ההפגנה, וקיים חשש ממשי לחסימת צירים חיוניים ו/או חסימת גישה למוסדות שלטון מרכזיים.

(4) מדרג ד' – הפרת הסדר הציבורי ואי ציות להוראות המשטרה תוך התנהגות אלימה קשה:

המפגינים מתנהגים כמפורט במדרג ג' כשבמסגרת התנגדותם לפיזור ההפגנה הם עושים בנוסף שימוש באמצעים וחפצים שונים כנגד כוחות המשטרה.

(ה) השימוש באמצעים יעשה עפ"י טבלת המדרגים הבאה:

<u>סמכות מאשרת</u>	<u>אמצעים</u>	<u>מדרג הפס"ד</u>
---	ללא שימוש בכוח ובאמצעים	<u>מדרג א':</u> הפגנות שקטות – אין הפרה של הסדר הציבורי
מפקד האירוע	שימוש בכוח	<u>מדרג ב':</u> קיימת הפרה של הסדר הציבורי ואי ציות להוראות המשטרה הנדרשות לשמירה על שלום הציבור והסדר הציבורי
מפקד מרחב או סגנו בהיעדרו מפקד תחנה בדרגת נצ"מ מפקד מפקדה משימתית או סגנו בהיעדרו	אלות – הדיפה, מעצר	

מפקד מרחב או סגנו בהיעדרו מפקד תחנה בדרגת נצ"מ מפקד מפקדה משימתית או סגנו בהיעדרו	<ul style="list-style-type: none"> • אלות – הדיפה, מעצר, פיזור • מערכת אקוסטית 'צעקה' • רימון הלם • סוסים / פרשים • מכת"ז (מים, צבע, בואש) • 'אביב' 	<p style="text-align: right;">מדרג ג':</p> <p>קיימת הפרה של הסדר הציבורי תוך התנגדות אלימה כלפי כוחות המשטרה ו/או הציבור באופן העלול לגרום לחבלות בגוף ונזק לרכוש</p>
מפקד מחוז או סגנו בהיעדרו	<ul style="list-style-type: none"> • כדור 40 מ"מ ספוג • FN303 • גז מדמיע (רימון גז ידני, כד' גז 1.5 לסוגיו) • מדוכה רב קנית 'ונוס' • רחפן מטיל קפסולות גז מדמיע 	<p style="text-align: right;">מדרג ד':</p> <p>קיימת הפרה של הסדר הציבורי תוך התנגדות אלימה קשה הכוללת שימוש בחפצים ובאמצעים שונים מצד מפרי הסדר כלפי כוחות המשטרה ו/או הציבור באופן העלול לגרום לחבלות בגוף ונזק לרכוש</p>

דגשים למדרגי הפס"ד:

- ניתן לתת היתר מיוחד לשימוש ברימון גז מדמיע בהטלה ידנית במדרג ג', זאת בהתאם לנסיבות האירוע, במידה ולא קיימים לשוטר סל האמצעים המופיעים במדרג ג' (למעט רימון הלם) וזאת לאחר אישור שימוש עפ"י הסמכות המאשרת המופיעה במדרג ג'.
- השימוש באמצעים יעשה בהתאם לשיקולים מקצועיים ומבצעיים.
- שימוש באמצעים ייעשה תוך נקיטת אמצעי זהירות ובטיחות על מנת למנוע סיכון מיותר.
- יש לבחון התאמת האמצעי למאפיינים הספציפיים של הפרת הסדר תוך התייחסות ספציפית לתכונות של כל אמצעי.
- יש להימנע ככל הניתן משימוש באמצעים כלפי אוכלוסיות מיוחדות כגון: ילדים, נשים הנחזות בהיריון, קשישים וכיו"ב.
- במסגרת השיקולים יילקח בחשבון מיקום ההפגנה – סביבת בית חולים, בית ספר, מקומות קדושים, מוסדות שלטון, צירי גישה וכד'.
- הפעלת אמצעים תעשה על ידי מי שהוסמך לכך תוך הכרת הנהלים הרלבנטיים.

דיווח שימוש באמצעים: (ו)

- (1) כל מקרה של שימוש בסמכות שימוש בכוח ו/או אמצעים לפיזור מפרי סדר מחייב תיעוד ודיווח.
- (2) התיעוד והדיווח של האירוע יתבצע במערכות הדיווח המשטריות ב"שירת הסירנה".
- (3) הדיווח יתבצע ע"י השוטר/ים שהשתמשו בכוח ו/או באמצעים.
- (4) הדיווח יכלול את הנתונים האלה:
  - (א) תאריך
  - (ב) שעה
  - (ג) מקום

- (ד) מספר האירוע
 (ה) נסיבות האירוע
 (ו) הגורם המאשר את השימוש באמצעים
 (ז) פירוט האמצעים בהם נעשה שימוש
 (ח) דיווח על נפגעים במידה ונצפו כאלה
 (ט) תוצאות טיפול
 (י) כל פרט רלבנטי אחר.
- (5) התיעוד והדיווח יועברו בצורה מסודרת לגורמים הרלבנטיים (רמה ממונה/מבצעים/חקירות/ מודיעין וכיו"ב).
- (6) אם בוצע שימוש באמצעים על היחידה המשתמשת להעביר דו"ח צריכת תחמושת לאת"ל/אמל"ח בצירוף העתק מדו"חות הפעולה של האירוע, לצורך השלמת אמצעים וכוננות. דו"ח הצריכה יועבר עם חתימת מפקד היחידה ואישור ק' אג"מ מרחבי.
- (7) באירועים בהם התקיימו מקרים חריגים יש להעביר דיווח לרמה הממונה במחוז ולרמה הארצית.

8. פיקוח ובקרה:

באחריות מפקדים בכל הרמות ביצוע פיקוח ובקרה למילוי אחר ההנחיות וההוראות המפורטות בנוהל זה.

9. דגשים:

הזדהות השוטר באירוע הפס"ד:

- א. עבודת השוטר חשופה לעין הציבורית ולביקורתו. השקיפות מאפשרת פיקוח על פעילות השוטרים ומהווה גורם מרתיע מפני שימוש לא ראוי של שוטרים בסמכויותיהם.
- ב. כיסוי הפנים, גם אם קיים תג זיהוי, אין בו כדי לממש את האינטרס הציבורי של שקיפות. הסתרת הפנים משדרת מסר של הסתתרות, מצמצמת את האפשרות לפקח על זהות השוטר ועל פעולותיו ומביאה לפגיעה באמון הציבור במשטרה.
- ג. חובתם של כלל השוטרים לפעול באירועי הפס"ד (לרבות אירועי מחאה, ביצוע צווים ופינויים) כשהם גלויי פנים ועם תג שמי במקום גלוי. בנוסף, עומדת לשוטרים החובה למסור את פרטי זהותם אם יידרשו בהתאם לדין.
- ד. סעיף זה נמחק לאור אי חשיפת שיטות/אמצעים.
- ה. כל שימוש ברעלה בניגוד להנחיה זו מהווה עבירה משמעתית.
- ו. באחריות מפקדים בכל הרמות ביצוע פיקוח ובקרה למילוי אחר ההנחיות וההוראות המפורטות בנוהל זה.

מש/2

נוהל הפעלת אמצעים בהפס"ד

עמ' 37

נוהל זה הותר לעיון על פי חוק חופש המידע

מספר נוהל קודם: 90.221.111.003			נהלי אג"מ
מספר: 220.010.11	תת-פרק: יס"מ, טרור והפס"ד	פרק: שיטור וקהילה	
שם: נוהל הפעלת אמצעים באירועי הפרות סדר			תאריך פרסום: 01/06/2021
			תאריך תחילה: 01/06/2021
			תאריך ביטול: [תאריך סיום תוקף]
			נוסח: 3

1. כללי:

- א. זכות ההפגנה היא אחת מזכויות היסוד של כל אדם בישראל. זכות זו נמנית לצד הזכות לחופש ביטוי כחלק מהזכויות המעצבות את המשטר הדמוקרטי במדינה. ככל זכות יסוד, זכות זו אינה מוחלטת אלא יחסית.
- ב. מ"י נדרשת במסגרת מילוי תפקידה עפ"י חוק לשמור על הסדר הציבורי, ביטחון הנפש והרכוש תוך הקפדה על קיום זכויות היסוד של הפרט.
- ג. לשם מילוי תפקידה, על מ"י לאזן בין רצון משתתפי ההפגנה להביע את השקפותיהם ובין רצונו של שאר הציבור בסדר ציבורי וביטחון, תוך מימוש זכויות היסוד של הפרטים שאינם משתתפים בהפגנה.
- ד. למ"י קיימת סמכות לנקוט באמצעים שונים הפוגעים בחופש הביטוי, זאת לשם שמירה על הסדר הציבורי וזכויות הפרט, אך עליה להפעילה במידה הראויה ולא מעבר לנדרש.
- ה. כחלק מההיערכות המבצעית בטיפול המשטרתי בהפגנות, יש לקחת בחשבון את המאפיינים המיוחדים של כל הפגנה והתפתחויות העלולות להתרחש במהלכה ולאחריה.

2. מטרת הנוהל:

- א. פירוט האמצעים המותרים לשימוש במ"י.
- ב. הגדרת טבלת מדרגי השימוש באמצעים.
- ג. הגדרת כללים מנחים לשימוש באמצעים.

3. רשימת אמצעים פחות מקטלניים המותרים לשימוש במ"י :

- א. מערכת אקוסטית 'צעקה'.
- ב. מכת"ז (מכונת התזה).
- ג. נוזל בואש.
- ד. רימון הלם סינוור דגם L959.
- ה. סוסים/פרשים.
- ו. אלה פלסטיק ישרה.
- ז. אלה טונפה.
- ח. רובה ספוג דיפטק.
- ט. רובה ספוג M-203.
- י. כדור ספוג שחור דגם 4557.
- יא. רובה גז דיפטק.
- יב. רובה גז פדרל.
- יג. מדוכה לרובה גז.
- יד. רובה גז תופי 6 קנים.
- טו. רימון גז מתפצל ל-3 דגם 606.
- טז. רימון גז מקפץ ג'ט דגם 923.
- יז. תחמיש לרימון גז דגם 457.
- יח. כדור גז 1.5 דגם 3231 לא מתפצל.
- יט. כדור גז 1.5 דגם 3233 מתפצל ל-3.
- כ. כדור גז 1.5 דגם 3235 מתפצל ל-5.
- כא. מדוכה רב קנית מסוג 'ונוס'.
- כב. רחפן מטיל קפסולות גז מדמיע.
- כג. רובה 'אביב'

4. רשימת נהלים להפעלת אמצעים באירועי הפס"ד :

- א. נוהל הפעלה ושימוש במכת"ז – מס' נוהל 220.010.12.
- ב. נוהל הפעלה ושימוש בנוזל בואש – מס' נוהל 220.010.13.
- ג. נוהל הפעלה ושימוש בכדור ספוג – מס' נוהל 220.010.14.
- ד. נוהל הפעלה ושימוש ברימון הלם – מס' נוהל 220.010.15.
- ה. נוהל הפעלה ושימוש בפריטי גז מדמיע – מס' נוהל 220.010.16.
- ו. נוהל הפעלה ושימוש במדוכה רב קנית מסוג 'ונוס' – מס' נוהל 220.010.17.

- ז. נוהל הפעלה ושימוש באלה באירועי הפס"ד – מס' נוהל 220.010.18.
- ח. נוהל הפעלה ושימוש במערכת אקוסטית 'צעקה' – מס' נוהל 220.010.19.
- ט. נוהל הפעלה ושימוש ברובה FN303 - מס' נוהל 220.010.20.
- י. נוהל הפעלה ושימוש ברחפן מטיל קפסולות גז מדמיע - מס' נוהל 220.010.22.
- יא. נוהל הפעלה ושימוש ברובה 'אביב' – מס' נוהל 220.010.23.

5. מדרג השימוש באמצעים וחובות נלוות:

א. מאפייני ההפגנות ומדרגי הפרות הסדר:

1) מדרג א' – הפגנות שקטות – אין הפרה של הסדר הציבורי:

- (א) אסיפה או תהלוכה הפועלת בהתאם לתנאי הרישיון ואינה מלווה בהפרות סדר.
- (ב) אסיפה או תהלוכה בלתי חוקית (שלא ניתן לה רישיון או החורגת מתנאי הרישיון שניתן לה) אולם המפגינים אינם גורמים להפרעה לשגרת החיים, לרבות שימוש באמצעים המשבשים את התנועה.
- (ג) משמרת מחאה שאיננה כרוכה בהפרות סדר.

2) מדרג ב' – הפרת סדר ציבורי ואי ציות להוראות המשטרה:

- קיימת הפרה של הסדר הציבורי תוך אי ציות להוראות שוטרים הנדרשות לשמירה על שלום הציבור והסדר הציבורי ו/או בהפעלת התנגדות לפעולות השוטרים לפינויים מהמקום.

3) מדרג ג' – הפרת הסדר הציבורי ואי ציות להוראות המשטרה תוך התנגדות אלימה:

- הפגנות הכרוכות בהתנגדות אלימה תוך אי ציות להוראות השוטרים הניתנות לצורך שמירה על שלום הציבור והסדר הציבורי, שמתקיים בהם אחד מאלה:
- (א) המפגינים מתנגדים באלימות לפעולות המשטרה לפיזור ההפגנה, באופן העלול לגרום לחבלות בגוף או נזק לרכוש.
- (ב) המפגינים מתנהגים באלימות בהיקף נרחב כלפי הכוח המשטירתי הפועל לפיזור ההפגנה.
- (ג) המפגינים מתנהגים באלימות כלפי הציבור, באופן העלול לגרום לחבלות בגוף או לנזק לרכוש.
- (ד) המפגינים מתנגדים באלימות לפעולות השוטרים לפיזור ההפגנה, וקיים חשש ממשי לחסימת צירים חיוניים ו/או חסימת גישה למוסדות שלטון מרכזיים.

4) מדרג ד' - הפרת הסדר הציבורי ואי ציות להוראות המשטרה תוך התנהגות אלימה

קשה:

המפגינים מתנהגים כמפורט במדרג ג' כשבמסגרת התנגדותם לפיזור ההפגנה הם עושים בנוסף שימוש באמצעים וחפצים שונים כנגד כוחות המשטרה.

ב. השימוש באמצעים יעשה עפ"י טבלת המדרגים שלהלן:

סמכות מאשרת	אמצעים	מדרג הפס"ד
---	ללא שימוש בכוח ובאמצעים	מדרג א' הפגנות שקטות – אין הפרה של הסדר הציבורי
מפקד האירוע	שימוש בכוח	מדרג ב' קיימת הפרה של הסדר הציבורי ואי ציות להוראות המשטרה הנדרשות לשמירה על שלום הציבור והסדר הציבורי
מפקד מרחב או סגנו בהיעדרו מפקד תחנה בדרגת נצ"מ מפקד מפקדה משימתית או סגנו בהיעדרו	<ul style="list-style-type: none"> אלה – הדיפה, מעצר 	
מפקד מרחב או סגנו בהיעדרו מפקד תחנה בדרגת נצ"מ מפקד מפקדה משימתית או סגנו בהיעדרו	<ul style="list-style-type: none"> אלה – הדיפה, מעצר, פיזור מערכת אקוסטית 'צעקה' רימון הלם סוסים / פרשים מכת"ז (מים, צבע, בואש, ערפל פלפל) 'אביב' 	מדרג ג' קיימת הפרה של הסדר הציבורי תוך התנגדות אלימה כלפי כוחות המשטרה ו/או הציבור באופן העלול לגרום לחבלות בגוף ונזק לרכוש
מפקד מחוז או סגנו בהיעדרו	<ul style="list-style-type: none"> כדור 40 מ"מ ספוג מכת"ז – נוזל פלפל גז מדמיע (רימון גז ידני, כד' גז 1.5 לסוגיו) מדוכה רב קנית 'ונוס' רחפן מטיל קפסולות גז 	מדרג ד' קיימת הפרה של הסדר הציבורי תוך התנגדות אלימה קשה וחמורה הכוללת שימוש בחפצים ובאמצעים שונים מצד מפרי הסדר כלפי כוחות המשטרה ו/או הציבור באופן העלול לגרום לחבלות בגוף ונזק לרכוש

הערות למדרגי הפס"ד:

- 1) ניתן לתת היתר מיוחד לשימוש ברימון גז מדמיע בהטלה ידנית במדרג ג', זאת בהתאם לנסיבות האירוע, במידה ולא קיימים לשוטר סל האמצעים המופיעים במדרג ג' (למעט רימון הלם) וזאת לאחר אישור שימוש עפ"י הסמכות המאשרת המופיעה במדרג ג'.

- 2) השימוש באמצעים יעשה בהתאם לשיקולים מקצועיים ומבצעיים.
- 3) שימוש באמצעים ייעשה תוך נקיטת אמצעי זהירות ובטיחות על מנת למנוע סיכון מיותר.
- 4) יש לבחון התאמת האמצעי למאפיינים הספציפיים של הפרת הסדר תוך התייחסות ספציפית לתכונות של כל אמצעי.
- 5) יש להימנע ככל הניתן משימוש באמצעים כלפי אוכלוסיות מיוחדות כגון: ילדים, נשים הנחזות בהיריון, קשישים וכיו"ב.
- 6) במסכת השיקולים יילקח בחשבון מיקום ההפגנה – סביבת בית חולים, בית ספר, מקומות קדושים, מוסדות שלטון, צירי גישה וכד'.
7) הפעלת אמצעים תעשה על ידי מי שהוסמך לכך תוך הכרת הנהלים הרלבנטיים.

6. כריזה:

- שימוש במערכת כריזה ייעשה לצורך מתן הוגעה למפגינים על פעילות בלתי חוקית הנעשית על ידם והוראת התפזרות.
- הסמכות לפיזור התקהלות אסורה או התפרעות הקבועה בסעיפים 151-155 בחוק העונשין.
- המפקד הבכיר בשטח יפנה למפגינים באמצעות מערכת כריזה, יודיע להם על נוכחותו וציון שמו, דרגתו ותפקידו, ויורה למפגינים להתפזר בשקט, תוך ציון העובדות האלה:
- א. שהם מבצעים עבירה פלילית של התקהלות אסורה או התפרעות.
  - ב. שהמשטרה תשתמש בכוח הדרוש לפיזור ההתפרעות ולביצוע מעצרים.
- אם כעבור זמן סביר לאחר מתן הוראת הפיזור או שמתן ההוראה נמנע בכוח וההתפרעות ממשיכה, ניתנת הסמכות לפיזור המתפרעים ו/או לתפיסתם.

7. תיעוד:

- ככלל, צוות תיעוד יהיה חלק בלתי נפרד מההיערכות המבצעית להפס"ד. באחריות מפקד האירוע לתעד את מהלך ההפגנה (באמצעות מתעדים מבצעיים, מתעדי הפס"ד או אחרים) על מאפייניה, בדגש על שימוש בכוח ובאמצעים במידה וזה נעשה על ידי הכוח המשטרתי.
- בסיום יש לשמור את תיעוד האירוע והעברתו לגורמים הרלבנטיים (חקירות, מודיעין, תחקור ולמידה).

8. דיווח:

- א. כל מקרה של שימוש באמצעי לפיזור הפגנות מחייב תיעוד ודיווח.

- ב. באחריות כל שוטר שהשתתף באירוע ואשר נאלץ להפעיל סמכות שימוש בכוח ו/או שימוש באמצעים – למלא דו"ח מפורט במערכות הדיווח המשטריות.
- הדו"ח יכלול את תאריך האירוע, שעת האירוע, מקום האירוע, מס' אירוע, נסיבות האירוע, כמות המפגינים, ביצוע הוראת פיזור, סמכות מאשרת לשימוש באמצעים, אמצעים שהופעלו, האם נפגעו מפגינים וכל מידע רלבנטי אחר.
- ג. את הדו"חות יש להעביר בצורה מסודרת לגורמים הרלבנטיים (רמה ממונה/מבצעים/חקירות/ מודיעין וכיו"ב).
- ד. באירועים בהם התקיימו מקרים חריגים יש להעביר דיווח לרמה הממונה במחוז ולרמה הארצית.

9. פיקוח ובקרה:

- א. באחריות מפקדים בכל הרמות ביצוע פיקוח ובקרה למילוי אחר ההנחיות וההוראות המפורטים בנוהל זה.
- ב. יש להקפיד הקפדה יתרה על הוראות הבטיחות והשימוש באמצעים אלו.

מש/3

נוהל פעילות מבצעית

עמ' 43

משטרת ישראל
אגף המבצעים

-בלמ"ס-

נוהל זה הותר לעיון על פי חוק חופש המידע

			נוהלי אג"ם
מספר: 220.013.01	תת-פרק: בעלי חיים	פרק: שיטור וקהילה	
שם: הפעלה מבצעית יחידת הפרשים			תאריך פרסום: 13/07/2025
			תאריך תחילה: 13/07/2025
			תאריך ביטול:
			נוסח: 3

1. כללי

- א. במשטרת ישראל קיימות 4 יחידות פרשים בפריסה ארצית: צפון, ירושלים, ת"א ודרום.
- ב. נוהל זה עוסק בהפעלה מבצעית של פרשי משטרת ישראל על פי כללי רכיבה מקצועיים, המשמשים אבן יסוד ובסיס לעבודה יעילה ובטוחה.
- ג. חריגה מהכללים עלולה להפחית מייעילות הפרש ולהגבילו במילוי תפקידו, ואף לגרום לפגיעה ברכוש או בנפש.
- ד. הנוהל קובע ומסדיר את תחומי האחריות בהפעלת פרשים בפעילות מבצעית.
- ה. קי פרשים ארצי/רמ"ד מב"ח יהיה הגורם המקצועי המוסמך לאשר או לבטל כל פעילות של מערך הפרשים.

2. הגדרות

- א. **אילוף בסיסי** – סוס שעבר אילוף והכשרה בסיסית במגמה להכשרת בע"ח ומפעיליהם במכללה לשוטרים או על ידי מאלף אזרחי שאושר על ידי קי פרשים הארצי.
- ב. **הוראת פיזור** – הוראה אשר ניתנה על ידי ממונה על המחוז או קצין מחוז או שופט שלום.
- ג. **הכשרה מבצעית ביחידות** – סוס/פרש שהוכשר במגמה להכשרת בע"ח ומפעיליהם של משטרת ישראל והועבר ליחידה מבצעית לצורך חשיפה מובנית במגוון תרחישי הייחוס.
- ד. **יחידת פרשים** – יחידה מבצעית טרטוריאלית בפיקוד מחוז.
- ה. **מפקד יחידה** – מפקד יחידת פרשים שאושר והוסמך על ידי מדור מב"ח או מי מטעמו.
- ו. **מפקד צוות פרשים** – בוגר קורס פרשים מתקדם.
- ז. **מקצבים** – הליכה, רהטה (טרוט), שעה (קאנטר), דהרה (גלופ).
- ח. **נגרות** – כלי רכב נגרר, המיועד להובלת סוסים, הנגרר על ידי רכב מנועי מתאים.
- ט. **סגן** – קצין בוגר קורס פרשים/נגד בוגר קורס פרשים מתקדם.

- י. **סוס בטל** – סוס שאינו עובד בשל מגבלה רפואית או התנהגותית.
- יא. **סוס חדש** – סוס שטרם סיים את הליך ההכשרה והוסמך כסוס מבצעי במשטרת ישראל.
- יב. **סוס מבצעי** – סוס שסיים הכשרה מבצעית ביחידה ועבר מבחני הסמכה על ידי מדור מפעילי בע"ח.
- יג. **עבודת לילה** – חצי שעה אחרי שקיעת החמה ורבע שעה לפני זריחתה.
- יד. **פרש** – שוטר רכוב על סוס שהוסמך על ידי מדור מב"ח.
- טו. **צוות** – ארבעה פרשים ומעלה.
- טז. **רכב להובלת סוסים** – רכב ייעודי שאושר על ידי מדור מפעילי בעלי חיים להובלת סוסים.
- יז. **רכיבה מבצעית** – כל פעילות שיטור המבוצעת על ידי פרש רכוב על סוס.

3. השיטה

- א. עקרונות הפעלה מבצעית;
- ב. סוגי הפעלה מבצעית;
- ג. תכנון ותיאום הפעלת פרשים;
- ד. הובלת סוסים לפעילות מבצעית;
- ה. בטיחות בפעילות מבצעית;
- ו. שימוש באלת פרשים ויתרת מושכה;
- ז. שימוש ותייעוד במצלמת פרש ודיווח;
- ח. תחקירים;
- ט. פיקוח ובקרה.

4. פירוט השיטה

א. עקרונות הפעלה מבצעית

(1) טרום פעילות:

- (א) הפרשים יבצעו את הפעולות השונות להכנת הסוסים לפעילות המבצעית
- (ב) מפקד היחידה או מי מטעמו יתדרכו את השוטרים לפני היציאה לפעילות.
- (ג) יש לרענן לשוטרים את סוגיית הנת"בים (נקודות תורפה בטיחותיות) בגזרת הפעילות.
- (ד) אם מדובר בתא שטח שהיחידה טרם עבדה בו, או שחלף זמן רב מהפעם האחרונה שעבדו באותו תא שטח, יש להדגיש בפני הפרשים את החשיבות ונקיטת אמצעי זהירות.
- (ה) בימים בהם יש מזג אוויר קיצוני במיוחד, תוגבל פעילות הפרשים על ידי וטרינר/ק' פרשים ארצי. פעילות מבצעית תאושר במקרים חריגים ועל פי שיקול דעת וטרינר או ק' פרשים ארצי.

(2) זמני הפעלה ומנוחה:

- (א) ככלל, במשימות שגרה הפעלה של סוס לא תעלה על 6 שעות.
- (ב) הפעלה מעל 6 שעות ועד 8 שעות ביממה תתאפשר לאחר רק לאחר קבלת אישור מפקד היחידה ובעדכון ק' פרשים ארצי.
- (ג) הפעלה מעל 8 שעות ועד 10 שעות ביממה תאושר על ידי ק' פרשים ארצי או רמ"ד מפעילי בע"ח.
- (ד) ככלל, אין להעסיק סוס מעל 10 שעות מצטברות ביממה, למעט מקרים חריגים ובאישור רמ"ד מפעילי בע"ח.

- (ה) לאחר 3 שעות עבודה יש לתת לסוס הפסקה של 30 דקות רצופות לפחות, אשר במהלכן ישחרר הרוכב את חגורת הבטן של האוכף, ויינתנו לסוס מזון ומים.
- (ו) אם מדובר בהפעלה של למעלה מ- 6 שעות, תינתן לסוס מנוחה של לפחות 30 דקות רצופות אחרי כל 3 שעות כפי שמפורט בס"ק ה לעיל, ולאחר כל שעתיים נוספות מתום 6 השעות, תינתן הפסקה נוספת של 30 דקות רצופות.
- (3) מהלך הפעילות:
- (א) הפעלה של עד 6 פרשים תהיה בפיקוד מפקד צוות, מעל 6 פרשים מפקד יחידה או סגנו.
- (ב) רמ"ד מב"ח/קצין פרשים ארצי/הוטרנר/מפקד יחידת פרשים, רשאים להגביל שימוש בסוס לתקופות שונות, בהתאם למצב בריאותו או עקב סיבות אחרות.
- (ג) אם תא השטח שהוגדר לעבודת פרשים עלול לסכן את הפרש או את הסוס, רשאי הפרש בתיאום עם מפקד היחידה לחדול מביצוע המשימה, תוך שהוא מעדכן את המפקד הטריטוריאלי שאמון על המשימה.
- (ד) בשטח עירוני פרשים ינועו על הכביש, ובעדיפות לנוע נגד כיוון התנועה אם הדבר מתאפשר ועולה בקנה אחד עם הצורך המבצעי.
- (ה) במשימות שגרה (כפי שמופיעות מטה) הפרשים ינקו את גללי הסוסים, בתנאי שאינם מסכנים את עצמם או משתמשי הדרך.
- (ו) כלל הפעילות השגרתית תתבצע עם כובע או קסדה קלה שאושרו על ידי מדור מב"ח - עליה יותקנו מצלמות קסדה, כאשר מצלמה אחת תופנה לפנים ומצלמה שנייה תופנה לאחור.
- (ז) תנועת הפרשים תתבצע לכל הפחות בצמדים, ובשום מצב לא יהיה פיצול לפרשים בודדים.
- (ח) צוות פרשים שערכב או עצר חשוד יודיע על כך ליחידה המקומית. עם קבלת ההודעה תשלח היחידה ניידת שתקבל את החשוד מידי הפרש.

ב. סוגי הפעלה מבצעית

- (1) משימות בט"ש:
- (א) משימות הבט"ש הן קשת רחבה של משימות שגרה שמתבצעות על ידי צמד פרשים או יותר בתאי שטח משתנים לפי מיקוד הקשב המחוזי כגון: סיורים בשטחים אורבניים (תאי שטח בהם מתבצעות עבירות או נדרשת הגברת תחושת ביטחון, משילות ועוד), סיור כפרי בשטחים חקלאים ויערות.
- (ב) ככלל, יש להימנע מסיור בחופי רחצה, בשל מפגעים רבים שעלולים להיות מכוסים בחול, כגון בקבוקי זכוכית, בזנ"טים וכו'. סיור בחופי רחצה יתבצע במקרים חריגים או באישור מפקד יחידה. בכל מקרה לא יתבצע סיור בחופי רחצה עמוסים במתרחצים.
- (2) איתור נעדרים:
- (א) סיוע בסריקות המתבצעות בשטחים גדולים לשם גילוי ואיתור נעדרים וחפצים.
- (ב) לפרשים יתרון יחסי באירועים אלה בשל יכולתם להגיע לשטחים בלתי עבירים לרכב או קשים למעבר אדם, בהיותם רוכבים על סוס תנועתם קלה ומהירה.

- ג) באירוע בו פרשים נדרשים לבצע סריקות ביערות או שטחים נרחבים, על הפרשים לסמן לעצמם את נקודת ההתחלה, על מנת שידעו לאן לחזור.
- 3) טקסים ואירועים ממלכתיים:
- א) ישנם מספר אירועים רשמיים או ממלכתיים בהם נדרשת השתתפות פרשים כמפגן כבוד, כגון: ליווי חמו"ל - ליווי של בכירי הנצרות לפני חג המולד מהכנסייה לכיוון מעבר רחל, ליווי נשיא המדינה בפתיחת משכן הכנסת ועוד. באירועים אלה יש משתתפים רבים והם מסוקרים בתקשורת באופן משמעותי.
- ב) מפקד היחידה או מי מטעמו יוודא באופן פיזי כי הציוד הייחודי לביצוע המשימה נקי ושלים.
- ג) יש לוודא כי כלל הסוסים המשתתפים באירוע יעברו הכנה על ידי הפרשים ביום האירוע, הכוללת: פריקת מרץ והרגלה לאמצעים שיהיו באירוע כמו דגלים גדולים, קובנים לסוס, מוסיקה ועוד.
- 4) אירועים למען הקהילה:
- א) יחידות הפרשים לוקחות חלק משמעותי באירועים למען הקהילה, המאופיינים בהשתתפות עשרות עד מאות ילדים, אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים ועוד.
- ב) באירועים אלה יש לוודא כי התצוגה שתבוצע אינה מסכנת את המשתתפים ונשמר מרחק בטיחות של לא פחות מ-15 מטר בין התצוגה לקהל.
- ג) על הפרשים להיות דרוכים ומוכנים בכל עת למקרה שמישהו מהמשתתפים ינוע לכיוון הסוסים בפתאומיות, באופן שיבהיל את הסוסים ועלול לגרום אף לנזק בגוף או רכוש.
- ד) אם יעלה צורך, מפקד היחידה ישלח פרשים נוספים שיסייעו לפרשים המציגים בהרחקת קהל ועוד.
- 5) אירועי סד"ץ/הפרות סדר/הפגנות ומחאות:
- א) השימוש בפרשים ייעשה לאחר שההפגנה הוכרזה כבלתי חוקית על ידי מפקד מוסמך, ועל פי טבלת המדרגים המופיעה בנוהל אג"ם מס' 220.010.11 - "הפעלת אמצעים באירוע הפרות סדר".
- ב) בכל אירוע (לדוגמה: אירועי ספורט, מחאות, כוננות בפועל למחאה וכו') בו מופעלים פרשים, סד"כ הפרשים באירוע לא יפחת מארבעה פרשים.
- ג) מפקד כוח הפרשים יבצע חבירה למפקד האירוע הטריטוריאלי הבכיר בשטח להגדרת מדיניות הפעלה, ביצוע תיאום ציפיות וניתוח מקרים ותגובות.
- ד) מפקד יחידת הפרשים יוודא כי כוח הפרשים שהוקצה לאירוע יכול לתת מענה מקסימלי לתרחישים.
- ה) בכל אירוע בו מופעלים פרשים, יוגדר כוח רגלי שיסייע לפרשים בשמירה על הישגי הפיזור/הבלימה. הכוח הרגלי ינוע מאחורי הפרשים, תוך שהם שומרים על מרחק בטיחות מהסוסים. לאחר שיוצב קו עצירה הכוח הרגלי יעמוד מקדימה והפרשים מאחור.
- ו) רמת המיגון של הפרשים והסוסים תיקבע בהתאם לאיום שהוצג על ידי המודיעין בתדריך/אישור תוכניות, ועל פי שיקול דעתו של מפקד כוח הפרשים באירוע.

- ז) הפיזור יכול להתבצע בתנועה איטית או מהירה בהתאם לנסיבות ועל פי שיקול דעתו המקצועי של מפקד כוח הפרשים באירוע.
- ח) פרשים לא יופעלו נגד מפגינים יושבים או שוכבים.
- ט) במהלך פיזור מפגינים/מעבר בתוך המון/בלימת תהלוכה, רשאי הפרש לבוא במגע בין מפגין לגוף הסוס וזאת לאחר שקיבלו אישור מ' כוח הפרשים באירוע.
- י) המפקד הטריטוריאלי יפעיל פרשים בטרם הופעל מכת"ז, זאת כדי להימנע מהחלקת פרשים. לחילופין ניתן לבצע חלוקת גזרות הפעלה בין הפרשים והמכת"ז להפעילם במקביל.
- יא) מפקד כוח הפרשים הינו הסמכות להנחות את הפרשים בכללי הרכיבה בזמן הפעילות לשם השגת יעדי הפיקוד.
- יב) הפעלת פרשים תעשה תוך נקיטת כללי בטיחות ואמצעי זהירות המתחייבים למניעת סיכון מיותר.
- יג) בסיום כל הפעלה מבצעית, על הפרש לבצע בדיקה פיזית לסוס על מנת לאתר פגיעה בסוס.
- יד) באירועים הכוללים מספר זירות בהם מופעלים פרשים מפקד היחידה יקבע מפקד כוח פרשים לכל גזרה.

ג. תכנון ותיאום הפעלת פרשים

- 1) יחידות הפרשים הוגדרו ככוח ארצי, ועל כן נדרשות לזמינות מיידית להקפצה. הדבר מביא אתו שינויים בתכנון הפעילות השגרתית, וצורך בתיעודף משימות.
- 2) בשגרה תפעלנה היחידות בתחום המחוז בו הן נמצאות, תחת פיקודו של מפקד היחידה.
- 3) בתחילת משמרת, צוות הפרשים ידווח על הגעתו לראש משמרת/קצין יחידה טריטוריאלי ויאזין לגל הנוגע.
- 4) בפעילות מרוכזת של מספר יחידות פרשים, הפיקוד והשליטה יהיו באחריות מפקד יחידת הפרשים שבתחומו מבוצעת הפעילות.
- 5) ק' פרשים ארצי יחד עם חטיבת המבצעים יבצעו תיעודף והקצאות לתגבור פרשים בין המחוזות באירועים גדולים.
- 6) קדימות להפעלת פרשים תינתן תחילה לאירועי הפרות סדר/הפגנות/אירועי ספורט, לאחר מכן לחיפוש נעדרים, אבטחה ובט"ש.
- 7) ק' פרשים רשאי לשנות/לבטל/להסיט כוחות או משימות בהתאם לשיקול דעתו ובהתאם לצורך.

ד. הובלת סוסים לפעילות מבצעית

- 1) הכנה לנסיעה והעמסת הסוסים :
  - א) הפרש יוודא את תקינות הרכב והנגרר, ויוודא כי קיים מזון נקי ואכיל בנגרר.
  - ב) הסוסים יועמסו לנגרר רק כאשר הנגרר רתום לרכב. אם הסוס מסרב להיכנס לנגרר ונדרשת הובלה על ידי הפרש, יש לוודא כי פתח היציאה הקדמי פתוח לפני הכניסה לנגרר.
- 2) מהלך הנסיעה :
  - א) הנסיעה ברכב רתום לעגלה עם סוסים תיעשה על פי המהירות המותרת, ולא יותר מ-80 קמ"ש.

- (ב) בנסיעות מעל שעה הפרשים יבדקו את הסוסים כל שעה.
- (3) הורדת הסוסים ובדיקה תקינות:
- (א) עם ההגעה ליעד ועצירת הרכב במקום בטוח, הפרשים רשאים להוריד את הסוסים מהנגרר.
- (ב) אם סוס מסרב לרדת לבד, הפרש ייכנס לתוך הנגרר מהדלת הקדמית, כאשר הכבש האחורי פתוח, ויוליך את הסוס לאחור בקו ישר.
- (ג) בסיום הפעילות הפרשים ינקו את הנגרר מגללים, ויוודאו כי לא נגרמו נזקים לנגרר או כאלה שעלולים לסכן את הסוסים.

ה. בטיחות בפעילות מבצעית

- (1) מפקד כוח הפרשים יודא כי בתא השטח בו הוא מופעל, אין גורמים שעלולים לסכן את הפרש או הסוס כגון: שמן על הכביש, חבלים קשורים, ברזלים ויתדות שתקועים באדמה, ערמות פסולת הכוללות מתכות וכד'.
- (2) אם נמצא שישנם גורמים מפריעים, יפעל מול מפקד הכוח הרגלי להסרתם על מנת שיוכל לפעול עם הסוסים.
- (3) עבודת פרשים מותרת בשעות החשיכה רק במקומות בהם יש תאורה שתאפשר לפרש לזהות גורמים שעלולים לסכן את הפרש או הסוס.
- (4) בעבודת פרשים עם כוחות רגליים ואמצעים נוספים, יש לשמור על מרחק מינימום של 6 מ'.
- (5) על הפרש חלה חובת זהירות בכל משימה.

ו. שימוש באלת פרשים ויתרת מושכה

- (1) "אלת פרשים" היא אלה שאושרה לשימוש פרשים באירועים ומקרים שמפורטים בהמשך.
- (2) "יתרת מושכה" הן רצועות עור המחוברות למתג הסוס, אותן הפרש מחזיק בידו במהלך רכיבה על הסוס, ואינו יכול להסירן מידו בשום מצב.
- (3) יתרת המושכה היא האמצעי הזמין ביותר להגנה עצמית עבור הפרש, היות והוא אווזו בה בידו בכל עת, ולכן הפרש רשאי להשתמש בה כשחש סכנה לשלומו או לשלום הציבור.
- (4) הפרש חייב להיות בשליטה מקסימלית על הסוס בפעילות השגרה בכלל ואירועי הפרות סדר/הפגנות בפרט.
- (5) הפרש רשאי להשתמש באלה או יתרת המושכה לפי שיקול דעתו ובהתאם לתרחישים המפורטים.
- (6) חבטות באלה/יתרת מושכה יהיו מבוקרות לכיוון הכתפיים, השכמות, והזרועות בלבד.
- (7) כל שימוש באלה/יתרת מושכה מחייב עדכון למפקד כוח הפרשים באירוע ולמפקד יחידה.
- (8) שימוש באלה/יתרת המושכה יתועד בכתובת דוח פעולה.
- (9) בימי אימון יחידתיים יבוצע ריענון של כללי השימוש באלה ויתרת מושכה לפחות אחת לשלושה חודשים. האימון ייערך על ידי מדריך רכיבה/מפקד/סגן מ' יחידה.
- (10) המקרים המותרים לשימוש הם אלה:
- (א) לצורך הגנה עצמית:

- (1) תקיפת פרש או סוס באמצעות כלי תקיפה קר כגון: מוט ברזל או עץ, דגל, שלט העשוי מחומר קשיח, זמבורות, אבן, סכין וכד'.
- (2) תקיפת פרש או סוס ללא אמצעים ובאמצעות אגרופים, בעיטות, דחיפת הסוס.

(3) השימוש באלה יתבצע לצורך הגנה עצמית של הפרש או הסוס, בטכניקת מתן חבטות עד להסרת האיום על הפרש או הסוס.

ב) למניעת איבוד שליטה על הסוס:

באירועים בהם יש ניסיון של מתפרע, מפגין או כל אדם אחר לגעת ברסן הסוס, מושכות, ראשיית הסוס, חבל ההובלה הכרוך על צווארו, או הפלת הפרש מהסוס, וקיים לפרש חשש שלא יוכל לנהוג/לשלוט בסוס, רשאי הפרש להשתמש באלה או ביתרת המושכה.

11) מגבלות השימוש באלה או יתרת מושכה הן אלה:

א) יש להימנע ככל שניתן מחבטות לראש.

ב) אין לבצע פעולת דקירה עם אלה.

ג) השימוש באלה/יתרת מושכה יופסק לאחר הסרת האיום.

ז. שימוש ותיעוד במצלמת פרש

1) בטרם תחילת הפעילות, השוטר יבצע בדיקה ויזואלית לבדיקת תקינות ושלמות המצלמה, וכן יודא כי המצלמות טעונות במלואן.

2) מצלמות הקסדה יופעלו ויתעדו במקרים האלה:

א) כאשר נעשות פעולות הנוגעות להפרת הסדר הציבורי לדוגמה: התנגדות אקטיבית להנחיות המשטרה, השחתה/פגיעה בתשתיות או רכוש, הפעלת אמצעי פירוטכניקה, כל שיח המתקיים מול קהל, התנהלות מול איש ציבור וכו'.

ב) בכל הפעלת פרשים לצורך פיזור/בלימה או הדיפה של מפגינים, ליווי תהלוכה, חילוץ רכב, סיוע למעצר או ביצוע מעצר וכו'.

ג) הצילום ייעשה ברציפות מרגע הפעלת הפרשים ועד לסיום ההפעלה.

3) מצלמות קסדה לא יופעלו בעת המתנה בנקודות כינוס והיערכות, או המתנה בסמיכות לאירוע ללא הפעלה, זאת על מנת להפיק את המירב מהמצלמות בזמן הצילום ומקום בכרטיס הזיכרון.

4) פריקת מצלמות הקסדה תתבצע על ידי כניסה למערכת השחורה באמצעות סיסמה ושם.

5) סרטונים לא רלוונטיים כמו לדוגמה: עמידה בנקודת המתנה/היערכות בהם אין מגע עם מפגינים, או שהסרטונים אינם מתעדים את האירוע או אינם יכולים לסייע עם זווית נוספת של אירוע לא יועלו למערכת ולא ישויכו לאירוע.

6) לאחר פריקת הסרטונים למערכת, יבוצע תיוג דרך מערכת שחורה על פי מספר האירוע בו נכחו הפרשים.

ח. תחקירים

1) ביצוע תחקירים פנימיים הוא אמצעי משמעותי ללמידה ביחידות מקצועיות, לשם צמצום הישנות מקרים או פעולות עם תוצאות שליליות, או לשימור פעולות שתוצאותיהן היו חיוביות או שהשפיעו דרמטית על הפעילות המבצעית.

2) מפקד יחידת הפרשים יקיים תחקיר מקצועי או בטיחותי, בין היתר, באירועים האלה:

א) פציעת פרש/סוס;

ב) החלקה/נפילה;

ג) פעולה מבצעית מוצלחת או פעולה שלא צלחה;

ד) גרימת נזק משמעותי לציוד שנבע מרשלנות/שימוש לא נכון/תחזוקה לא נכונה;

- (ה) פגיעה במפגין/אזרח שלא במהלך פיזור ;
 (ו) פגיעה בשוטר רגלי במהלך אירוע ;
 (ז) התנהגות חריגה של סוס באימון או בפעילות מבצעית.
- (3) התחקירים יועברו לקי פרשים ארצי להתייחסות ולהעברת המידע ליתר היחידות ללמידה רוחבית.

ט. פיקוח ובקרה

- (1) שגרת הפעילות המבצעית ביחידת פרשים מחייבת ביצוע מגוון רחב של פעולות ברמת ביצוע גבוהה.
- (2) ביצוע בקרות פיקוד היחידה הינו תנאי הכרחי על מנת לוודא את איכות הביצוע של הפרשים והקפדתם על ההוראות המקצועיות של המדור.
- (3) מפקד יחידה חייב בביצוע בקרה אחת לפחות במהלך החודש לצוותים הפועלים בשטח.
- (4) הבקרה תכלול בדיקת תקינות וניקיון ציוד הרכיבה, טיפוח, ניקיון ונראות הסוסים, בקיאות בנושאי התדריך ועוד.

5. תרגולת והדרכה

- א. לימוד נוהל זה ייעשה בהדרכה במסגרת קורס פרשים בסיסי, ובהשתלמויות המקצועיות של מערך הפרשים.
- ב. תרגולת השימוש באלת פרשים/יתרת המושכה יתורגלו כל רבעון, ויתועדו במערכת שירת סירנה ובמעקב יחידתי.
- ג. יש להעביר את ההוראות המקצועיות שבנוהל בימי אימון ושיעורים שבועיים.

מש/4

נוהל השגרה

עמ' 51

-בלמ"ס-

נוהל זה הותר לעיון על פי חוק חופש המידע

			נוהלי אג"מ
מספר: 220.013.02	תת-פרק: בעלי חיים	פרק: שיטור וקהילה	
שם: נוהל שגרה ביחידת פרשים			תאריך פרסום: 22/09/2023
			תאריך תחילה: 22/09/2023
			תאריך ביטול:
			נוסח: 2

1. כללי

- א. במשטרת ישראל קיימות 4 יחידות פרשים בפריסה ארצית- צפון, ירושלים, ת"א ודרום.
- ב. לכל פרש ומטפל יש אחריות על האורווה והסוסים הנמצאים בה.
- ג. על מנת לשמר ולשפר את רמת המקצועיות והכשירות המבצעית של הפרשים והסוסים, יש להקפיד על שגרת עבודה תקינה ולשמור על בריאותם ורמתם המבצעית של הסוסים.
- ד. נוהל זה קובע ומסדיר את תחומי האחריות ואת שגרת העבודה של הפרשים והמטפלים על הסוסים שביחידות הפרשים של משטרת ישראל.
- ה. כללים תפעוליים של האחזקה, האימוץ והשגרה מפורטים בקובץ ההוראות המקצועיות של מדור מפעילי בעלי חיים.

2. הגדרות

- א. **אילוף בסיסי** – סוס שעבר אילוף והכשרה בסיסית במגמה להכשרת בע"ח ומפעיליהם במכללה לשוטרים ואו ע"י מאלף אזרחי שאושר ע"י ק' פרשים הארצי.
- ב. **הכשרה מבצעית ביחידות** – סוס/פרש שהוכשר במגמה להכשרת בע"ח ומפעיליהם של מ"י והועבר ליחידה מבצעית לצורך חשיפה מובנית במגוון תרחישי הייחוס.
- ג. **מפקד יחידה** – מפקד יחידת פרשים שאושר והוסמך ע"י מדור מב"ח או מי מטעמו.
- ד. **מפקד צוות פרשים** – בוגר קורס פרשים מתקדם.
- ה. **מקצבים** – הליכה, רהטה (טרוט), שטטה (קאנטר), דהרה (גלופ).
- ו. **נגרות** – כלי רכב נגרר, המיועד להובלת סוסים, הנגרר ע"י רכב מנועי מתאים.

- ז. **סגן** – קצין בוגר קורס פרשים/ נגד בוגר קורס פרשים מתקדם.
- ח. **סוס בטל** – סוס שאינו עובד בשל מגבלה רפואית או התנהגותית.
- ט. **סוס חדש** – סוס שטרם סיים את הליך ההכשרה והוסמך כסוס מבצעי במשטרת ישראל.
- י. **סוס מבצעי** – סוס שסיים הכשרה מבצעית ביחידה ועבר מבחני הסמכה ע"י מדור מפעילי בע"ח.
- יא. **פרש** – שוטר רכוב על סוס שהוסמך ע"י מדור מב"ח.
- יב. **צוות** – ארבעה פרשים ומעלה.
- יג. **רכב להובלת סוסים** – רכב ייעודי שאושר ע"י מדור מפעילי בעלי חיים להובלת סוסים.
- יד. **רכיבה מבצעית** – כל פעילות שיטור המבוצעת ע"י פרש רכוב על סוס.

3. השיטה

- א. חניכת פרש חדש ;
- ב. קליטה והכשרת סוסים חדשים ;
- ג. אימון פרשים וסוסים ;
- ד. בטיחות בשגרה ובאימון סוסים ;
- ה. חזרה לכשירות ;
- ו. בריאות וטיפול הסוס ;
- ז. הורדת סוסים משירות ;
- ח. ציוד מבצעי וציוד רכיבה ;
- ט. תחקירים ;
- י. פיקוח ובקרה.

4. פירוט השיטה

א. חניכת פרש חדש :

- 1) פרשים חדשים המגיעים ליחידות המבצעיות לאחר קורס פרשים בסיסי, הם בעלי מיומנות בסיסית, נדרשת כניסה מדורגת שלהם לפעילות מבצעית.
- 2) פרשים חדשים יעברו חניכה מובנית ומתועדת ביחידות המבצעיות, כאשר משך החניכה לא יפחת משלושה חודשים.
- 3) חניכת הפרשים החדשים היא באחריות מפקדי היחידות ועל ידי חונכים בלבד.
- 4) החניכה תבוצע ביחידה, בשטח הפעילות ובאירועי שיגרה/סד"ץ/הפס"ד באופן הדרגתי ומותאם ליכולות הפרש.
- 5) בסיום החניכה מפקד היחידה יעביר לקי פרשים ארצי סיכום חניכה, בו יציין אם הפרש הגיע לרמה הנדרשת ויכול להשתלב באירועים עם פוטנציאל להפס"ד קשה.
- 6) החניכה תתבצע בהתאם לתיק החניכה הקיים במדור מב"ח שהופץ ליחידות.

ב. קליטה והכשרת סוסים חדשים:

- 1) הסוסים במשטרת ישראל מיובאים מחו"ל וחייבים בהסגר על פי הנחיית משרד החקלאות, לרבות שחרורם מההסגר.
- 2) בתום תקופת ההסגר הסוסים יעברו בדיקה ראשונית של תכונות ויכולת.
- 3) הסוסים הנרכשים אינם מאומנים לעבודת משטרה ויש להכשירם ולהתאימם לצרכים השונים והמגוונים של המשטרה.
- 4) תחילה יבוצע אילוף בסיסי בהובלת בוחן פרשים וסוסים/ר' תחום פרשים במגמת ההדרכה במכללה הלאומית לשוטרים, או מאלף אזרחי שאושר ע"י ק' פרשים ארצי ובסיוע של פרשים מהיחידות.
- 5) תקופת האילוף הראשונה היא קריטית ומשמעותית ביותר בתהליך ההכשרה, על כן יש לבצע את האילוף באיטיות ועל פי ההוראות המקצועיות לקליטה ואילוף סוס של ק' פרשים ארצי.

ג. אימון פרשים וסוסים:

- 1) על מנת לשמור על כשירותם המבצעית של הסוסים, תקיים כל יחידה יום אימון מרוכז לכלל הפרשים ביחידה לפחות פעם בשבוע.
- 2) מפקד היחידה/המדריך הראשי ביחידה יגדיר יעדים ומטרות ליום האימון, תוך מיקוד האימון לצורכי הפרשים או הסוסים.
- 3) כל אימון יתבצע על פי תכנית אימון הכוללת את התכנים שמועברים באימון.
- 4) כל פרש יבצע אימון פרטני בהתאם לצורכי הסוס (פרקטיקות האימונים מפורטות בקובץ הוראות מקצועיות של מדור מפעילי בעלי חיים).
- 5) לפני תחילת האימון הפרש יבצע סריקה לאיתור מפגעים שעלולים לסכן את הסוס.
- 6) סיכום אימון יכלול התייחסות לרמת הסוסים (פחד, קושי עם אפקט מסוים, במה נדרש לעבוד עם הסוס, פערים, אירועי בטיחות וכד'), וכן התייחסות לרמת רכיבה של הפרשים, בדגש על פרשים חדשים (רמת רכיבה, יכולת התמודדות עם הסוס, אירועי בטיחות, תפיסה מרחבית וכד').
- 7) מפקד היחידה יוודא שבוצעה השלמה לפרש שנעדר מהאימון, כך שלא יעדר יותר מ-30% מהאימונים במהלך השנה.
- 8) האימונים יבוצעו בכל שעות היממה בתנאי שמזג האוויר לא יהיה חם מידי או לח מידי. בתנאי מזג אוויר קיצון יש לקבל אישור מרמ"ד מפעילי בעלי חיים/ק' פרשים ארצי/וטרנר.
- 9) מי שתייה טריים יהיו זמינים להגמעת הסוסים בסיום כל אימון ורק לאחר שביצעו שחרור והרגעה לסוסים.

ד. בטיחות בשגרה ובאימון סוסים:

- 1) רכיבה על סוסים מוגדר כתחום בעל סיכון משמעותי לרוכבים הפעילים.
- 2) הפעלת סוסי משטרה מחייבת שליטה מרבית בסיכונים, וקיום הוראות בטיחות ברורות כדי למנוע פגיעות ברכוש, גוף ונפש.

3) באחריות מפקדי היחידות לוודא כי כלל הפעולות בשגרה ובאימון מתבצעות בהתאם לקובץ הוראות מקצועיות של מדור מבי"ח.

4) הוראות הבטיחות יועברו ביחידות השטח במסגרת שיעורים שבועיים המתקיימים, כולל ביצוע תיעוד ומעקב בנושא, לרבות חתימת השוטר על כך שקרא והבין את הוראות הבטיחות בתפקידו.

ה. חזרה לכשירות פרש/ סוס:

1) המצבים בהם נדרש פרש/סוס לחזור לכשירות עלולים להיגרם כתוצאה מפציעה או בעיה רפואית, או לחילופין פרש שעזב את היחידה וחזר.

2) להפעלת בעל חיים נדרשת מיומנות גבוהה, משמעת ואחריות מקצועית של הפרש, לכן הקפדה על תהליך חזרה לכשירות הוא קריטי למניעת תקלות או פציעות חוזרות לפרשים ולסוסים.

3) בכל המצבים תיידרש חוות דעת מפקד יחידה ואישור ק' פרשים ארצי.

4) חזרת סוס לכשירות יבוצע בתיאום והנחיית ווטרינר משטרת ישראל.

5) חזרה של פרש לכשירות תתבצע במדרג המפורט להלן:

א) היעדרות פרש עד 6 חודשים – ביצוע ריענון שאורכו 5 ימים על פי תכנית מגמת מפעילי בע"ח במכללה/ ק' פרשים ארצי וביצוע מבחן של מגמת מפעילי בעלי חיים במכללה/ ק' פרשים ארצי.

ב) היעדרות פרש 6 חודשים עד שנה – ביצוע ריענון שאורכו 10 ימים על פי תכנית מגמת מפעילי בע"ח במכללה/ ק' פרשים ארצי, חניכה של שלושה שבועות ביחידה וביצוע מבחן של מגמת מפעילי בעלי חיים במכללה/ ק' פרשים ארצי.

ג) היעדרות פרש שנה ועד שלוש שנים – ביצוע ריענון שאורכו 30 ימים על פי תכנית מגמת מפעילי בע"ח במכללה/ ק' פרשים ארצי, חניכה של 30 ימים ביחידה וביצוע מבחן של מגמת מפעילי בעלי חיים במכללה/ ק' פרשים ארצי.

ד) היעדרות פרש מעל שלוש שנים – נדרש בביצוע קורס פרשים מלא.

ו. בריאות וטיפול הסוס:

1) מלבד החובה החוקית והמוסרית לטפל בבעל החיים שברשותנו, נוכחות הסוסים בשטח מושכת תשומת לב רבה של האזרחים. סוסים נקיים ומטופחים משפיעים על תדמית המערך והמשטרה כולה.

2) כל פרש יוודא כי הוא יוצא לפעילות עם סוס נקי ופרסות נקיות, זנב ורעמה מסורקים, מטופח וללא פציעות, חבישות או תפרים הבולטים לעין.

3) בכל חשש לבעיה בריאותית של הסוסים, יש לעדכן באופן מיידי את הווטרינר לקבלת הנחיות לטיפול, ולאחר מכן לעדכן את ק' פרשים ארצי. בהיעדר הווטרינר יש לעדכן באופן מיידי את ק' פרשים ארצי.

4) פרזול סוסים:

א) הסוסים במשטרת ישראל יפורזלו כל 6-8 שבועות לפי הצורך ובהתחשב בצמיחת הפרסה ומצב המנעלים.

- (ב) הפרזול יבוצע אך ורק על ידי מפרזל שזכה במכרז של משטרת ישראל.
- (ג) רגליו ופרסותיו של הסוס הם אברים מורכבים ופגיעים, לכן יש להקפיד על תשומת לב לנושא פרזול הסוסים ולמלא אחר המלצות המפרזל לשם מניעת תקלות מבצעיות וצליעות, ולשמור על היכולת המבצעית של המערך.
- (ד) לסוסים בטלים/חולים יורדו המנעלים לפי הנחיית הווטרינר המשטרה או ק' פרשים ארצי.
- 5) על מנת לשמור על בריאותם של הסוסים, יש לבצע תחזוקה ועבודה שוטפת במתקני היחידה ולוודא תקינותם ושלמותם של המתקנים בכדי למנוע סיכון ופציעות לסוסים.
- 6) ניקיון ובקורות יבוצעו בהתאם להוראות מקצועיות "ניהול שגרת אורווה" של מדור מב"ח.

ז. הורדת סוסים משירות:

- 1) הורדת סוסים משירות במשטרת ישראל היא בסמכותו של רמ"ד מב"ח, לאחר המלצת מפקד יחידת פרשים, ק' פרשים ארצי או הרופא הווטרינר.
- 2) ככלל, הורדת סוס תבצע בשל המקרים האלה:
- (א) בעיה רפואית/גיל – כל בעיה רפואית שלא ניתן לטפל בה, או זמן ההחלמה ממנה ארוך מאוד, או סוס בגיל מבוגר בטרם החלו לו בעיות משמעותיות, תינתן חוות דעת של ווטרינר משטרת ישראל וק' פרשים ארצי.
- (ב) בעיות התנהגות – סוס שלא ניתן להתגבר על בעיות התנהגותיות כמו פחד, אי יכולת למידה, חוסר שליטה וכד', תינתן חוות דעת של מפקד יחידה על מספר מקרים/אירועים, ויפורטו מה הפעולות שבוצעו עם הסוס. ירידה משירות תהיה באישור ק' פרשים ארצי.
- 3) הורדת סוס מהמערכות – אם סוס נמסר/מת, יש לשלוח לרכז אמצעים מדור מב"ח מייל עם הפרטים האלה: שם הסוס, מספר הסוס, סיבת הורדה, תאריך הורדה, היחידה ממנה הורד הסוס. בהינתן כל אלה רכו האמצעים יסיר את הסוס מהמערכת.

ח. ציוד מבצעי וציוד רכיבה:

- 1) הופעה ייצוגית, מכובדת ואחידה של הפרש, הסוס וציוד הרכיבה משפיע על תדמית המשטרה מול האזרחים.
- 2) ציוד הרכיבה יקר ומותאם באופן פרטני לכל סוס ופרש. הציוד עדין ובעל בלאי גבוה, ולכן יש חשיבות רבה לטיפול ואחזקה קבועים, שמירה על כללים נכונים תאפשר שימוש בציוד לאורך זמן ביעילות ובאופן בטוח.
- 3) באחריות מפקדי יחידות לוודא כי כל פרש חתום על ציוד רכיבה וציוד הפס"ד.
- 4) את הציוד יש לתחזק ולשמר כפי שמופיע בהוראות מקצועיות "שימור ציוד רכיבה וציוד מבצעי" של מדור מב"ח.

ט. תחקירים:

- 1) ביצוע תחקירים פנימיים הם אמצעי משמעותי ללמידה ביחידות מקצועיות, לשם צמצום הישנות מקרים או פעולות עם תוצאות שליליות, או לשימור פעולות שתוצאותיהן היו חיוביות.

2) מפקד יחידת פרשים יקיים תחקיר מקצועי או בטיחותי לשימור או שיפור בכל אירוע מהאירועים האלה:

א) פציעת פרש/סוס;

ב) פעולה מוצלחת או זיהוי מוקדם של מפגע;

ג) גרימת נזק משמעותי לציוד שנבע מרשלנות/שימוש לא נכון/תחזוקה לא נכונה.

3) התחקירים יועברו לקי פרשים ארצי להתייחסות ולהעברת המידע ליתר היחידות ללמידה רוחבית.

י. פיקוח ובקרה:

1) שגרת העבודה ביחידת פרשים מחייבת ביצוע מגוון רחב של פעולות ברמת ביצוע גבוהה.

2) ביצוע בקרות פיקוד היחידה הינו תנאי הכרחי על מנת לוודא שמחויבות הפרשים והמטפלים לבעלי החיים נשמרת ומתבצעת כנדרש, בדגש על שלומם ובריאותם של הסוסים.

3) ביצוע בקרות ביחידת הפרשים יבוצעו באופן המפורט להלן:

א) בשעות היום:

1) בסיום ארוחת בוקר – המבקר יוודא כי כלל הסוסים סיימו את ארוחת הבוקר. סוס שלא סיים את ארוחת הבוקר שלו ייכנס למעקב של מפקד יחידה ותתבצע בקרה כל שעה.

2) בכל שעתיים תתבצע בקרה במקום בו שוהים הסוסים (תאים, מגרש, מרעה).

ב) בשעות הלילה:

1) בסיום ארוחת לילה או בשעה 22:30, המאוחר מבניהם.

2) בקרה נוספת תבוצע במהלך הלילה בין השעות 03:00-02:00.

ג) הבקרות ותוצאותיהן יתועדו ביומן מטפל או בשירת הסירנה בתום הבקרה.

4) באחריות מפקד היחידה קיום בקרות באופן סדיר במתקנים והאמצעים המשמשים את היחידה (כגון אורווה, מגרשים לשחרור סוסים, מתקן להולכת סוסים, מתבן, חדר מזון, רכבים ונגררות, איכות מזון, איכות נסורת, מרעה וכד').

5) מדור מ"ח אחראי מקצועית על כלל הסוסים במ"י, על כן יבצע בקרות עיתיות על מנת לעקוב אחר מצב בריאות הסוסים, רמת מקצועיות, מלאי וטיב הציוד והמזון ובקרות במתקני היחידות.

5. הטמעת הנוהל

א. תוכן נוהל זה ישולב בהדרכה במסגרת קורס פרשים ובהשתלמויות המקצועיות של מערך הפרשים.

ב. כל יחידה תבצע שיעור עיוני פעם בחודש על אחד מקבצי ההוראות המקצועיות במסגרת שיעורים שבועיים יחידתיים.